

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Lenka Vlková

Uznatelnost kvalifikace získané v jiném členském státě EU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tereza Kunertová, LL.M., Ph.D.

Katedra evropského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 8. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Uznatelnost kvalifikace získané v jiném členském státě EU“ vypracovala samostatně, a že všechny použité zdroje jsem řádně uvedla. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 8. 2015

.....

Lenka Vlková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala zejména vedoucí mé diplomové práce JUDr. Tereze Kunertové, LL.M., Ph.D. za projevitou ochotu, trpělivost a věcné připomínky, které mi poskytla, a své rodině za podporu v průběhu mého studia.

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
SDEU	Soudní dvůr EU
SES	Smlouva o ES
SEU	Smlouva o EU
SFEU	Smlouva o fungování EU

Obsah

Úvod	3
1. Přeshraniční advokacie v Evropě	5
1.1. Pojem evropský advokát	5
1.2. Pojem unijního prvku	8
1.3. Unijní právo obecně	9
2. Primární právo	10
2.1. Princip nediskriminace v unijním právu vnitřního trhu	12
2.2. Volný pohyb občanů (čl. 20 - 25 SFEU)	15
2.3. Volný pohyb pracovníků (čl. 45 - 48 SFEU)	15
2.4. Právo usazování (čl. 49 - 55 SFEU)	17
2.4.1. Omezení práva usazování	18
2.5. Volný pohyb služeb (čl. 56 - 62 SFEU)	19
2.5.1. Způsoby poskytování služeb	24
2.5.2. Omezení volného pohybu služeb	24
2.6. Hospodářská soutěž (čl. 101 - 109 SFEU)	25
3. Sekundární právo	27
3.1. Směrnice Rady 77/249/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů	27
3.2. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES, o službách na vnitřním trhu	30
3.2.1. Svoboda usazování pro poskytovatele	31
3.2.2. Volný pohyb služeb	32
3.2.3. České provedení směrnice 2006/123/EC, o službách dle stanoviska ČAK	34
3.3. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace	36
3.4. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES	40
3.4.1. Volné poskytování služeb	41
3.4.2. Svoboda usazování	41
4. Právní úprava v ČR	42
4.1. Poznámka k české právní úpravě	44
4.2. Evropský advokát (§ 35f – § 35r zákona o advokacii)	45
4.3. Hostující evropský advokát	46
4.4. Usazený evropský advokát	48
4.5. Zahraniční společnost (§ 35s - § 35u zákona o advokacii)	50

4.6. Etický kodex	52
5. Právní úprava ve Francii	53
5.1. Zákon č. 71-1130 ze dne 31. prosince 1971 novelizující úpravu určitých soudních a právnických profesí.....	53
5.2. Nařízení č. 91-1197 ze dne 27. listopadu 1991 o organizaci advokátní profese	54
5.3. Normativní rozhodnutí č. 1999-001, jímž se zavádí sjednocený vnitřní řád francouzských advokátních komor.....	56
6. Judikatura	58
6.1. Pravomoc České advokátní komory.....	58
6.2. Rozsudek SDEU ve spojených věcech C-58/13 a C-59/13 Angelo Alberto Torresi a Pierfrancesco Torresi proti Consiglio dell'Ordine degli Avvocati di Macerata	62
Závěr	65
Příloha.....	66
I. Evropský advokát v ČR	66
II. Evropští usazení advokáti v ČR	68
Zdroje.....	70

Úvod

Mou diplomovou prací zaměřím na otázku uznatelnosti kvalifikace získané v jiném členském státě EU. Zvolené téma je oblastí, jíž se právo EU (a dříve právo ES) věnuje již několik let - v podobě primárního i sekundárního práva. Je to zároveň i téma v praxi velice užitečné a využívané, neboť v současné otevřené EU je stále běžnějším jevem, že občan jednoho členského státu se pohybuje mezi dvěma či dokonce více členskými státy nejen z osobních důvodů, ale také z důvodů pracovních či studijních. Právě za těmito účely dochází k situacím, které rozeberu ve své práci. Jedná se o případy, kdy je nutné stanovit podmínky výkonu povolání v jednotlivých členských státech EU na základě titulu získaného v členském státě odlišném.

Prostřednictvím přistoupení státu do EU získávají jeho občané unijní občanství, které s sebou přináší řadu výhod, ne však neomezených. Limity evropských občanských svobod určuje unijní právo spolu s výrazným vlivem judikatury. Zejména judikatura má být odrazem reality a řešením konkrétních situací.

V odlišných situacích lze užít odlišných svobod, které jsou definovány na několika úrovních evropského unijního práva. V této souvislosti nabízím vzhled do systému práva EU, přiblížím ustanovení o oprávnění k výkonu advokacie ve formě práva primárního (většinou přímo aplikovatelného) a práva sekundárního, které je v některých případech nutné nejdříve implementovat do jednotlivých národních právních řádů (směrnice).

Má práce směřuje především k osvětlení právní úpravy postavení advokátů. Cílem je komplexní popis, rozbor a shrnutí úpravy, která se dotýká poskytování právních služeb s přeshraničním prvkem uvnitř EU. Doplněním je část věnovaná platné právní úpravě postavení advokáta v ČR jako příkladu způsobu a formy implementace příslušné evropské legislativy. S českým provedením evropského práva bych poté chtěla porovnat provedení unijního práva ve Francii, připojím zhodnocení, týkající se souladu či případného nesouladu s evropským unijním právem.

Vedle otázky advokátů, bych upozornila též na situaci advokátních koncipientů, tedy absolventů právnických vysokých škol. Tito absolventi mají povinně absolvovat právní praxi za účelem nabytí praktických znalostí a přitom jsou v plném výkonu advokátní činnosti dočasně omezeni. Po získání nezbytných znalostí a schopností mohou při splnění všech ostatních podmínek přistoupit k neomezenému výkonu

povolání advokáta. Otázce koncipientů není věnována přílišná pozornost unijních tvůrců práva, ale přesto je to oblast nadmíru významná, neboť bez koncipientské praxe by se o žádném advokátovi ani nedalo hovořit. Také studenti právnických škol mají možnost využít unijní občanské svobody, a to v rámci studia mimo zemi původu, ovšem jejich postavením se v této práci zabývat nebudu.

První část mé práce se zaměří na uvedení do tématu, základní pojmy z oblasti znatelnosti kvalifikace advokáta. Následuje druhá část představující unijní právo z oblasti - tedy primární právo. Třetí část vyjmenuje sekundární legislativu, kterou je možno aplikovat na advokáty v EU. Čtvrtá část je věnována evropské unijní judikatuře z posledních let. Pátá část nabídne ustanovení české právní úpravy. V šesté části přiblížím oblast francouzského práva, které se vztahuje na advokacii.

Volný pohyb advokátů se mi jevil jako nejlepší volba pro mou práci. Jako asistentku v advokátní kanceláři s velice pestrá klientelou ze všech koutů světa a s advokáty vystudovanými, praktikujícími a cestujícími nejen po Evropě mne velmi zajímá téma evropských advokátů. A jako studentka se zahraniční zkušeností z Francie bych chtěla nastínit způsob fungování advokátů právě v této zemi.

1. Přeshraniční advokacie v Evropě

V následujícím textu jsou vysvětleny základní pojmy užívané právní úpravou o výkonu advokacie – evropský advokát a pojem přeshraničního prvku dle práva EU. Část unijního práva vztahující se na advokacii představuje samostatnou kapitolu primárního práva i sekundární legislativy EU, které tak vytvářejí základní obrysy pojmu evropského advokáta.

1.1. Pojem evropský advokát

Pojem evropský advokát je jeden z nejdůležitějších výrazů používaných v mé práci, a proto bych ráda toto slovní spojení upřesnila již na počátku. Je třeba vymezit činnost takového advokáta, jeho právní postavení a ustanovení vztahující se k jeho postavení a činnosti. V praxi problematika evropských advokátů oprávněně vyvolává diskuse, ať už z důvodu uznatelnosti jejich kvalifikace, tak i pro účely jejich oprávnění k výkonu jednotlivých právních úkonů.

Povolání advokáta, a to i advokáta evropského, je povoláním svobodným a nezávislým, ale v jednotlivých národních právních řádech je někdy specificky upraveno a tím úzce navázáno na konkrétní stát místa výkonu advokacie. V minulosti (před evropskou integrací) tak bylo bezpodmínečně platné pravidlo, že místo dokončení právnického vzdělání a získání kvalifikace bylo i místem poskytování právních služeb.¹ Ovšem spolu s evropskou integrací a jednotlivými svobodami přichází na řadu i otázka profesního přemísťování jednotlivých advokátů, případně celých advokátních kanceláří. Tato otázka je tedy předmětem liberalizace a harmonizace prostřednictvím práva EU.

Evropská integrace je rozsáhlým procesem pokrývajícím mnohé oblasti každodenního života jednotlivců. Stále zde však zůstává snaha o zachování národních tradic a specifík, harmonizace se nepokouší o pouhou uniformitu. A právě tyto procesy ovlivňují i možnosti výkonu advokacie ve státech EU. Jedná se o sblížení právních řádů, ale i dalších pravidel sociálních vztahů v jednotlivých členských státech EU,

¹ Viz zákon č. 228/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů – až tato novelizace přinesla do našeho právního řádu pojem evropského advokáta, tedy možnost vykonávat povolání advokáta v ČR i pro cizozemce

zároveň se však objevují ochránářské pokusy členských států směřující proti cizorodým prvkům (cizozemcům).

Otevřenost EU vůči evropským advokátům jde ruku v ruce s harmonizací postavení dalších profesí a uznáváním dosažených kvalifikací. Co se týče advokátní praxe, také společenské a obchodní vztahy tvoří nedílnou součást výkonu této profese. Je tak nutná sjednocující právní úprava těchto vztahů a jednotné zajištění ochrany spotřebitelů v roli klientů.

To vše je nezbytné nejen pro boj proti diskriminaci, ale i pro zabezpečení spravedlnosti a jejího výkonu na evropském území. Ke zmiňovanému účelu slouží zejména čtyři základní evropské svobody fungující jako záruka zachování a dodržování evropského unijního práva. Vysoká liberalizace vyvolává současně obavy o řádný výkon advokátní praxe, pokud se k profesi dostanou i osoby, které nezískaly právnické vzdělání státu, ve kterém nabízejí své právní služby. Takové obavy lze ovšem označit za liché, pro příklad i česká právní úprava obsahuje určitou formu přezkušování a kontroly znalostí a schopností advokátů a tímto zabraňuje omylům z neznalosti (viz zkouška způsobilosti, uznávací zkouška dle zákona o advokacii; advokátní zkušební řád).

Na evropské advokáty může být nahlíženo i jako na osoby domáhající se svobody podnikání, která vychází ze základních smluv. Proto i oni se mohou bránit v případech neuznání jejich vzdělání a nepovolení výkonu advokátní praxe.

Dle mého osobního názoru je unijní právní úprava advokátní činnosti ve smyslu harmonizace a liberalizace tohoto povolání velmi příznivá, a to ve vztahu ke všem zúčastněným. Na prvním místě stojí samotní advokáti, nadaní evropskými občanskými právy. Práva advokátů jsou určitě výhodou, vážou se k nim však i povinnosti, bez jejichž splnění by takoví advokáti nemohli využívat evropských základních svobod. Dále je třeba jmenovat jejich klienty, kteří vyžadují právní pomoc znalce jiného právního řádu, než toho, který panuje v zemi, kde sami právě pobývají.

A v neposlední řadě je nutné zmínit roli členských států při harmonizaci právních úprav postavení advokátů. EU jako nadnárodní entita a její orgány mají určité pravomoci, které jsou však omezeny vůlí členských států. Orgány EU mohou zasahovat jen toliko dle ustanovení SFEU a dalších základních dokumentů, tedy jen pokud se na tom členské státy shodly. Výslovně se o tom zmiňuje čl. 5 SEU v odst. 1: *„Vymezení pravomocí Unie se řídí zásadou svěření pravomocí. Výkon těchto pravomocí se řídí*

zásadami subsidiarity a proporcionality. “ V souladu s uvedeným ustanovením se výkon pravomocí EU řídí třemi základními zásadami²:

1. zásada svěření pravomocí EU členskými státy dle odst. 2 čl. 5 SEU: *„Podle zásady svěření pravomocí jedná Unie pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách. Pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náležejí členským státům.“*;
2. zásada proporcionality dle odst. 4 čl. 5 SEU: *„Podle zásady proporcionality nepřekročí obsah ani forma činnosti Unie rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů Smluv.“*
3. zásada subsidiarity dle odst. 2 čl. 5 SEU: *„Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie.“*

EU prostřednictvím vlastních orgánů tedy v oblasti uznávání kvalifikací není absolutním neomezeným vládcem a zákonodárcem. Unijní právo se v této oblasti vyjadřuje zejména prostřednictvím směrnic, které udávají určitý směr, účel, kterého má být dosaženo, ale ponechávají na jednotlivých členských státech konkrétní provedení ustanovení směrnic a volbu procesů vedoucích k zamýšleným cílům. Státy pak samostatně určují efektivnost evropských prostředků vlastní zejména legislativní činností.

Na základě dostupných informací jsem si vytvořila následující zjednodušenou definici evropského advokáta. Nejedná se o žádné nové povolání, co se týče obsahu, pracovních úkolů, jde jen o nové označení již existujícího povolání advokáta, tak jak se objevuje ve všech státech EU. Takový advokát splnil podmínky výkonu svého povolání, nezáleží, kde to bylo, pokud to bylo na území EU.

Již od 1. května 2004 je také pro Českou republiku a její občany významná a závazná legislativa EU. Právě v tento den se ČR oficiálně stala členským státem tohoto nadnárodního uskupení. Právě od tohoto dne musí dodržovat ČR závazky vyplývající z tohoto členství. Někdy to může být pro české státní příslušníky výhodou, jindy to

² Viz Svoboda, P. 2013. Úvod do evropského práva. 5. vyd. V Praze: C. H. Beck, s. 46 an.

může přinášet i nevýhody v podobě dodatečných povinností, formalit, které je nutné splnit, abychom se nedopustili jednání v rozporu s evropským unijním právem.

Co konkrétního přinesl vstup ČR do EU českým advokátům, se pokusím vyjádřit v následujících kapitolách. Viděla bych zde spíše výhody, počítám i s narůstající konkurencí, která je v tomto případě ku prospěchu věci. Může přinést soutěživost a snahy o zlepšení. Již primární právo EU (dnes především SFEU) otevírá široké možnosti týkající se oprávnění výkonu advokátní praxe v rámci hranic EU pro české advokáty a současně otevírá dveře evropským advokátům, kteří mají zájem o poskytování právních služeb v ČR.

1.2. Pojem unijního prvku

Pro uplatnění ustanovení práva EU je nezbytná přítomnost tzv. přeshraničního prvku. Až v takovém případě lze hovořit o přeshraničním poskytování právních služeb ve smyslu práva EU. Základní unijní svobody nelze tak vztáhnout na jakékoli vnitrostátní vztahy.

V konkrétním případě musí existovat přeshraniční prvek, označovaný také slovy evropský či unijní (dříve komunitární) prvek³. Takový prvek představuje určitý vztah alespoň ke dvěma členskými státy EU. Přeshraniční prvek musí být pro daný případ významný a nesmí být vytvořen uměle pouze za těmito účely. Přeshraniční prvek spočívá v osobách, jichž se poskytovaná služba týká, či v samotné podstatě služby. Tedy i sama podstata služby, má-li původ v jiném členském státě EU nebo se jiného státu EU alespoň týká, představuje plnohodnotný přeshraniční prvek. Jiným příkladem je skutečnost, že poskytovatel i příjemce služby (v mém případě advokát a jeho klient) mají sídlo (resp. bydliště) v odlišných členských státech. Také SDEU se již v roce 1980 vyjádřil v rozsudku Coditel⁴ v tom smyslu, že nezbytnými náležitostmi jsou podstatné prvky daného právního vztahu, které nejsou umístěny v jediném členském státě.⁵ Vedle toho skutečnost, že osoba přeloží své bydliště do jiného členského státu, nemusí představovat dostatečně významný přeshraniční prvek, který by zapříčinil užití svobody

³ Viz Svoboda, P. 2013. Úvod do evropského práva. 5. vyd. V Praze: C. H. Beck, s. 24 a 25

⁴C-62/79 Rozsudek ze dne 18. 3. 1980, Coditel v. Ciné Vog Films, ECLI:EU:C:1980:84

⁵ Viz Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R. & Dumbrovský, T. 2014. Evropské právo. 5. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, s. 383

usazování. Pokud se tedy například český advokát přestěhuje na Slovensko, ale bude stále dojíždět poskytovat advokátní služby do ČR, není zde důvod k aplikaci unijní svobody usazování.

Dále je vhodné přihlídnout k povaze konkrétního ustanovení práva EU, které má být použito. Příkladem z rozhodovací praxe je stanovisko generálního advokáta přednesené dne 11. března 2010⁶, bod 36.: „... požadavku přeshraničního charakteru nepřisluší stejný význam z pohledu jednotlivých základních svobod ...“ a poznámka č. 14: „Například pro volný pohyb zboží nemusí být přeshraniční prvek tak výrazný jako pro volný pohyb služeb.“

1.3. Unijní právo obecně

V právu EU rozlišujeme několik druhů právních dokumentů. Na prvním místě je nezbytné uvést primární právo, označované někdy nepřesně jako zakladatelské dokumenty, které tvoří základ právní úpravy EU, jejich funkcí a pravomocí.

Dalším typem je sekundární legislativa zejména ve formě nařízení a směrnic. Nařízení jsou přímo závazná a aplikovatelná v členských státech EU. Jednotlivci (fyzické i právnické osoby) jsou povinni dbát jejich obsahu, nikdo není vyňat z působnosti těchto právních norem, s výjimkami výslovně uvedenými. Směrnice určují určité ideální cíle, kterých má být dosaženo, ale záleží již na každém jednotlivém členském státě EU, jakými prostředky cílů dosáhne. Kromě této závaznosti se směrnice může stát vynutitelnou i v dalším specifickém případě a tím je neprovedení nebo nesprávné provedení směrnice (tedy opomenutí členského státu, kterým je marné uplynutí lhůty nebo nesprávné převedení evropského cíle uvedeného ve směrnici do právního pořádku daného státu), nedojde k přímému uložení povinnosti jednotlivci (příp. k porušení ochrany dobré víry), povede ke zlepšení právního postavení beneficentů směrnice a dále práva i povinnosti stanovené směrnicí musejí být přesné, jasné, úplné a bezpodmínečné a nevyžadují další opatření, a to ani vnitrostátní, ani evropská.⁷ Tyto podmínky upřesnil SDEU ve své judikatuře – případ van Gend &

⁶ Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinen ECLI:EU:C:2010:134 k případu C-393/08 rozhodnutého dne 1. 7. 2010, E. Sbarigia v. Azienda USL RM/A, ECLI:EU:C:2010:388

⁷ Viz Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R. & Dumbrovský, T. 2014. Evropské právo. 5. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, s. 249

Loos.⁸ Může tedy mít jen účinek vertikální, tzv. částečný přímý účinek a toto je platné pouze v případě, že členské státy neprovedly směrnici ve stanovené lhůtě. V rozsudku Ratti⁹ SDEU obecně stanovil předpoklady přímého účinku směrnice, kterou členský stát vhodným způsobem neimplementoval do národního právního řádu, jednalo se tedy o přímý účinek vertikální. Přímý účinek směrnice podle SDEU má sloužit k uplatňování subjektivních práv jednotlivce, nikoli k zakládání povinností jednotlivců. Vertikální přímý účinek se tak objevuje ve vztazích mezi jednotlivci a státem. To znamená, že jednotlivci se mohou dovolávat evropských ustanovení ve vztahu ke státu, ne však ve vztazích mezi sebou (jednalo by se o horizontální účinek, který je v takové situaci vyloučen). Co se týká možnosti vzniku povinnosti jednotlivce z netransponované směrnice, SDEU takový případ vyloučil v rozhodnutí Marshall¹⁰ (podle něj horizontální přímý účinek nelze uplatňovat vůči jednotlivci, a tak se povinnosti z neprovedené směrnice může jednatlivec dovolat jen vůči státu).

Tímto způsobem v unijním právu vznikají povinnosti pro členské státy a práva pro jednotlivce, ti se poté mohou dovolávat práv a povinností u vnitrostátních soudů.

2. Primární právo

Jak jsem již výše uvedla, pod primární právo EU se řadí zakladatelské smlouvy v pozměněném a platném znění, pro účely mé diplomové práce to budou zejména tyto dvě smlouvy: SFEU a SEU. SFEU (dříve SES) jmenuje čtyři základní svobody: volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

Pokud se zabýváme činností a postavením advokátů, ustanovení týkající se volného pohybu zboží a kapitálu pro účely této práce nejsou nijak důležitá. Ovšem další dvě svobody utvářejí základní kámen pro svobodný výkon advokacie v zemích EU, jsou relevantními ve vztahu k advokátům a jejich činnosti. Jak z volného pohybu osob (volný pohyb pracovníků a právo usazování), tak i z volného pohybu služeb těží advokáti členských zemí.

⁸ C-26/62 Rozsudek ze dne 5. 2. 1963, van Gend & Loos v. Nizozemsko, ECLI:EU:C:1963:1

⁹ C-148/78 Rozsudek ze dne 5. 4. 1979, Publico Ministero v. Ratti, ECLI:EU:C:1979:110

¹⁰ C-152/84 Rozsudek ze dne 26. 2. 1986, M. H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority, ECLI:EU:C:1986:84

U práva usazování se vzhledem k povaze činnosti advokáta jedná o provozování samostatně výdělečné činnosti. Takovou činností se rozumí činnost, která je vykonávána na vlastní účet a na vlastní riziko (samostatnost), je sledován výdělečný účel, poskytované plnění (právní služby) je poskytováno úplatně a trvale (založení určitého fixního místa činnosti).¹¹ Spadá sem i činnost osob vykonávajících svobodná povolání. Osoba v pozici svobodného musí splnit znaky svobodných povolání: vysoký stupeň vzdělání, povinné dodržování stavovských předpisů a důraz na odbornost při poskytování služeb.¹²

Poskytování právních služeb je ale možné si představit také jako závislou činnost: pro jiný subjekt, pod jeho vedením a za odměnu. Takovou možnost připouští § 15a a násl. zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii: „*Výkon advokacie v pracovném poměru*“. V takovém případě, se na činnost advokáta vykonávajícího závislou práci v pracovním nebo jiném podobném poměru použijí ustanovení unijního práva o volném pohybu pracovníků.

Další možností je profesní sdružení advokátů, kterému jsou pro změnu určena ustanovení o soutěžním právu. Vedle toho profesní sdružení advokátů lze považovat také za subjekt ustanovení SFEU o soutěžním právu, které je proto také nutné zařadit do práva aplikovatelného pro definování advokacie v rámci EU.

Zvláštním případem činnosti advokáta na území EU (pokud je oprávněn k výkonu advokacie podle práva kteréhokoli členského státu) je zastupování osob před unijními soudy v Lucemburku. Dokumentem obsahujícím tuto právní úpravu pak je Protokol o statutu Soudního dvora¹³, připojený k SFEU a jednací řady jednotlivých unijních soudů.

¹¹ Viz Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R. & Dumbrovský, T. 2014. Evropské právo. 5. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, s. 374

¹² Viz právní úprava některých svobodných povolání: zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání architektů, inženýrů a techniků; zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii (dříve č. 209/1990 Sb.); zákon č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře; zákon č. 220/2000 Sb., o auditorech; zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnicích

¹³ Statut Soudního dvora je součástí primárního práva, stanoven zvláštním protokolem, viz čl. 281 SFEU

2.1. Princip nediskriminace v unijním právu vnitřního trhu

Zásada zákazu diskriminace je zakotvena v čl. 18 SFEU: „*V rámci použití Smluv, aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti. Evropský parlament a Rada mohou řádným legislativním postupem přijímat předpisy zakazující takovou diskriminaci.*“

Obecná zásada zákazu diskriminace vychází již z mezinárodního práva, dále se objevuje na úrovni evropské, ale také uvnitř národních právních řádů.¹⁴ Na úrovni unijního práva se jedná o uplatňování národního režimu na osoby z různých členských států. Vůči této obecné zásadě mají ustanovení o volném pohybu pracovníků (čl. 43 SFEU, odst. 2: „*Volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.*“), o svobodě usazování (čl. 49 SFEU: „*... jsou zakázána omezení svobody usazování pro státní příslušníky jednoho členského státu na území jiného členského státu. Stejně tak jsou zakázána omezení při zřizování zastoupení, poboček nebo dceřiných společností státními příslušníky jednoho členského státu usazenými na území jiného členského státu.*“) a ustanovení o uznávání kvalifikace (čl. 53 SFEU, odst. 1: „*Za účelem usnadnění přístupu osob k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkonu přijmou Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem směrnice upravující vzájemné uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o kvalifikaci, jakož i koordinaci právních a správních předpisů členských států týkajících se přístupu k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkonu.*“) speciální povahu a jsou tak konkretizací a specifikací obecného principu. Všeobecný princip zákazu diskriminace slouží zejména účelu poskytnutí rovných příležitostí, bez ohledu na státní příslušnost subjektu.

Také na úrovni unijního práva právní teorie rozlišuje diskriminaci přímou a nepřímou. Znakem zakázané přímé (otevřené, formální) diskriminace je odlišný přístup k osobám přímo na základě jejich státní příslušnosti. I v takovém případě však lze ze zákazu vyloučit některé situace - případy odůvodněné veřejným pořádkem, veřejnou

¹⁴Na mezinárodní úrovni se jednalo např. o Všeobecnou deklaraci lidských práv (1948, rovnost v právech), na úrovni evropské spolupráce jde o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (1950) a v rámci českého právního řádu je nejvýznamnější Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993Sb.)

bezpečností a ochranou zdraví (čl. 52, 62 SFEU) či zaměstnání ve veřejné správě (čl. 45SFEU).

Oproti tomu diskriminace nepřímá (materiální, zastřená) je charakteristická následujícím: národní právní předpisy se užijí jak na situaci vlastního státního příslušníka, tak na příslušníka jiného členského státu stejným způsobem a určité znevýhodnění cizích státních příslušníků lze tak spatřovat ve skutkové stránce věci, neboť takovým osobám způsobují větší obtíže pro splnění předpokladů požadovaných právními předpisy. Diferenciačním kritériem zde formálně není státní příslušnost.¹⁵ Typickým příkladem je právním předpisem uložená povinnost poskytovatele služby mít v daném státě sídlo. Taková úprava, přestože ukládá tutéž povinnost vlastním i cizím státním příslušníkům a tímto formálně posuzuje dotčené subjekty shodně, cizí státní příslušníky vylučuje a diskriminuje. Nepřímá diskriminace může být ospravedlněna naléhavými důvody obecného zájmu, jako např. sociální ochrana pracovníka, ochrana před zneužitím akademických titulů, ochrana klienta nebo spolehlivost advokáta. Tyto výjimky ve své judikatuře upřesňuje SDEU.¹⁶

Zákaz diskriminace je jedním ze základních pravidel fungování EU. V unijním právu, na rozdíl od Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 14), neexistuje jediné a všeobecné ustanovení vztahující princip nediskriminace na všechny oblasti. I proto SDEU toto pravidlo označil za základní součást unijního práva (rozsudkem *Itálie v. Komise*¹⁷). V následujících letech bylo snahou tvůrců evropského psaného práva ukotvit zákaz diskriminace také v právním textu jako závazné pravidlo, tedy zákaz klasického diskriminačního jednání. Až Amsterodamská smlouva částečně uspěla: Rada bude moci přijímat opatření zabráňující jakékoli diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku či sexuální orientace. Dnes je tato právní úprava obsažena v SFEU v čl. 10, nesvěřuje však výslovně žádnou pravomoc Radě ani obecně EU,

¹⁵Viz Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R. & Dumbrovský, T. 2014. *Evropské právo*. 5. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, s. 115

¹⁶C-388/01Rozsudek ze dne 16. 1. 2003, *Komise v. Itálie*, ECLI:EU:C:2003:30,C-72/10 a C-77/10Rozsudek ve spojených věcech *Marcello Costa (C-72/10) a Ugo Cifone (C-77/10)* ze dne 16. února 2012, ECLI:EU:C:2012:80, C-400/08 Rozsudek ze dne 24. 3. 2011, *Komise v. Španělsko*, ECLI:EU:C:2011:172

¹⁷C-13/63 Rozsudek ze dne 17. 7. 1963, *Komise v. Itálie*, ECLI:EU:C:1963:20

hovoří o boji EU proti této diskriminaci. Oproti tomu čl. 19 SFEU již Radě poskytuje právní prostředky zásahů: *„Aniž jsou dotčena ostatní ustanovení Smluv a v rámci pravomocí svěřených Unii Smlouvami, může Rada zvláštním legislativním postupem a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu jednomyslně přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.“*

Další vývoj poznamenala smlouva z Nice. Upravuje SES ve smyslu zavedení spolurozhodování v záležitostech boje proti jakékoli formě diskriminace, tzn. že zde rýsuje obecný charakter nediskriminace. Nikdo v té době nebyl na pochybách, že tímto směrem budou pokračovat i unijní soudci při výkladu unijního práva.

V současnosti je zakázán jakýkoli odlišný přístup k osobám na základě různé národnosti či odlišného pohlaví, s výjimkou existence legitimního ospravedlnění pro takové jednání, dále musí být přiměřené a objektivní. Dle vyjádření SDEU rozdílné zacházení v podobných situacích a stejné zacházení v různých situacích jsou zakázána.

Princip nediskriminace není předmětem pouze jediného obecného ustanovení, ale stal se, navzdory některým přípustným omezením, samozřejmou a přirozenou součástí práva EU. Mnoho závazných textů se odkazuje právě na tento princip, je také uznán na úrovni politické - Evropská rada trvá na jeho proklamaci, na úrovni institucionální - Evropská komise mu přisuzuje velký význam při provádění politik EU, na úrovni právní - unijní judikatura princip často připomíná a detailně rozebírá.

Rovnost zacházení je v dnešních moderních demokratických státech a tudíž i v EU nezbytná. Primární právo stanoví v čl. 18 SFEU: *„Při aplikaci Smluv, aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti. Evropský parlament a Rada mohou řádným legislativním postupem přijímat předpisy zakazující takovou diskriminaci.“* Zde tak nacházíme základní ustanovení směřující proti diskriminaci na základě národnosti. Další ustanovení následují - státní monopol, volný pohyb osob, svoboda usazování, svoboda poskytování služeb, volný pohyb pracovníků. Obecné ustanovení zvyšuje význam zákazu nediskriminace a specifické úpravy pak nabízejí konkrétní oprávnění subjektů. Zvláštní úpravy obsahují také normy sekundárního práva EU. Pro unijního soudce by mohl nastat problém v případě, kdy může použít specifickou i obecnou úpravu. Ale i

v evropském právu se počítá s pravidlem *lex specialis derogat generali*, a tak musí být užito speciálního ustanovení.

2.2. Volný pohyb občanů (čl. 20 - 25 SFEU)

Volný pohyb osob představuje jednu ze čtyř základních svobod jednotného vnitřního trhu EU. Tato svoboda byla uvedena roku 1993, tedy od zavedení pojmu občanství EU Smlouvou o Evropské unii a rozšířila původní kategorii pracovníků a institut práva usazování. Oproti volnému pohybu pracovníků a právu usazování, které jsou závislé na existenci ekonomického prvku, je volný pohyb osob vázán pouze na existenci unijního občanství - specifického vztahu osoby k jednomu či několika členským státům EU.

Volný pohyb osob vychází z obecného zákazu diskriminace občanů členských států EU, postačí tak vztah občanství k jakémukoliv členskému státu EU. Obsahem volného pohybu osob je právo pohybovat se volně a pobývat na území členských států, práva volit a být volen ve státě, kde občan EU pobývá, jehož však není státním příslušníkem.¹⁸

2.3. Volný pohyb pracovníků (čl. 45 - 48 SFEU)

Obsahem volného pohybu pracovníků jsou svobody týkající se závislé činnosti vykonávané v zaměstnaneckém poměru za odměnu pro a pod řízením jiné osoby (hovoří se o osobě zaměstnané jinou osobou)¹⁹, v mém případě se proto volný pohyb pracovníků aplikuje i na činnost advokáta působícího v pracovním poměru.

Volný pohyb pracovníků tak zahrnuje odstranění jakékoli formy diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti. Stejný přístup má být zachován, nejen pokud jde o zaměstnávání jako takové, ale i pro případné odměňování za práci a pro specifikaci dalších pracovních podmínek. Hlavním smyslem právní úpravy volného pohybu pracovníků je stanovení národního režimu, který nikoho

¹⁸ Tomášek, M., Týč, V., Pelikánová, I., Kunertová, T., Pítrová, L., Smolek, M., Malenovský, J., Křepelka, F. & Sehnálek, D. 2013. Právo Evropské unie. Vyd. 1. Praha: Leges, s. 320

¹⁹ C-66/85 Rozsudek ze dne 3. 7. 1986, Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg, ECLI:EU:C:1986:284

neupřednostní jen z důvodu jeho státní příslušnosti. Pracovníci z jiných členských států tak jsou postaveni na roveň domácím pracovníkům.

Právo být zaměstnán (přístup k zaměstnání) je svěřeno domácím i cizím státním příslušníkům za předpokladu splnění stejných podmínek. Pracovník z jednoho členského státu tak má dle čl. 45 odst. 3 SFEU právo ucházet se o nabízená pracovní místa, právo pohybovat se za tím účelem volně na území členských států, právo pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků, právo zůstat na území členského státu i po skončení zaměstnání.

Dalším významným bodem právní úpravy je oblast sociálního zabezpečení: dle SFEU má Evropský parlament a Rada přijmout opatření nezbytná k zajištění volného pohybu pracovníků - vytvořit systém, který migrujícím zaměstnancům a osobám samostatně výdělečně činným, jakož i osobám na nich závislým, zajistí započtení všech dob získaných podle různých vnitrostátních právních předpisů pro účely vzniku a zachování nároků na dávky, jakož i provýpočet jejich výše a vyplácení dávek osobám s bydlištěm na území členských států.²⁰

Volný pohyb pracovníků lze dle čl. 45 odst. 3 SFEU omezit z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví. Podle odst. 4 téhož článku se dále neuplatní ustanovení čl. 45 SFEU na zaměstnání ve veřejné správě. V souladu s judikaturou SDEU se tento odstavec aplikuje pouze na přístup k zaměstnání a poté nediskriminačně v otázce pracovních podmínek, byl-li přístup k zaměstnání umožněn. Podle SDEU lze pod pojmem státní služba chápat pouze vlastní výkon úřední (státní) moci jako zajišťování obecných státních zájmů zaměstnancem.²¹

²⁰ Výsledkem tak bylo nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 883/2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení

²¹SDEU tak směřuje k výkladu, jaké obsahuje ustanovení čl. 51 SFEU: „Ustanovení této kapitoly se v členských státech nevztahují na činnosti, které jsou v příslušném členském státě spjaté, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci. Evropský parlament a Rada mohou řádným legislativním postupem rozhodnout, že na určité druhy činností se ustanovení této kapitoly nepoužijí.“

2.4. Právo usazování (čl. 49 - 55 SFEU)

Právo usazování (resp. svoboda podnikání) v praxi vytváří jakýsi integrační mezistupeň mezi svobodou poskytování služeb a uznáváním diplomů jako příkladem plné integrace. I v případě podnikání je svoboda založena již ustanoveními primárního práva: SFEU – „Právo usazování“ (Kapitola 2). Vedle toho existuje směrnice 98/5/ES, k usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, v kterém byla získána kvalifikace (zkráceně o volném pohybu advokátů), která umožňuje advokátům vykonávat své povolání pod původním označením (titulem). Zvláštní právní úprava směrnice vystihuje specifika advokátní činnosti.

Při stanovení obsahu svobody usazování je třeba vycházet z čl. 49 odst. 2 SFEU: *„Svoboda usazování zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení podniků, zejména společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce, za podmínek stanovených pro vlastní státní příslušníky právem země usazení, nestanoví-li kapitola o pohybu kapitálu jinak.“* Svoboda usazování je tedy právem zahájit a provozovat samostatnou výdělečnou činnost, jakož i právem zřizovat a řídit podniky, zejména společnosti ve smyslu SFEU. Výkonem práva usazování²² se rozumí činnost časově neomezená, dlouhodobá, případně činnost vyznačující se prvky pravidelnosti. Usazení ve smyslu začlenění, integrace do národního hospodářství jiného členského státu předpokládá jistou trvalou entitu v hostitelském členském státě. Subjekt práva usazování (příslušník členského státu EU) vykonává samostatnou činnost. Subjektem může být právnická²³ i fyzická osoba vykonávající svobodné povolání.

Právní teorie uvádí základní dělení forem usazování, rozlišuje mezi primárním usazením a sekundárním usazením.²⁴ Primární usazení se definuje jako nově zahájená činnost nebo přemístění sídla do jiného členského státu. Po přemístění sídla se však dané subjekty řídí národním právním řádem státu usazení a nesmí být žádným způsobem diskriminovány oproti subjektům domácím.

²² V literatuře se lze setkat i s pojmy „svoboda usazování“ či „svoboda podnikání“.

²³ Viz čl. 54 SFEU – se společnostmi se pro účely ustanovení zachází stejně jako s fyzickými osobami. Ovšem pracovníci takových právnických osob pracují v jiném členském státě na základě svobody usazování, nikoliv podle pravidel volného pohybu pracovníků - viz Svoboda, P. 2013. Úvod do evropského práva. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, s. 269.

²⁴ [www.mpo.cz\[citováno 23. 8. 2015\]](http://www.mpo.cz/citováno%2023.%208.%202015%5B%5D). Dostupný z <http://www.mpo.cz/dokument3363.html>

Sekundárním usazením se rozumí zřízení zastoupení, pobočky či dceřiné společnosti fyzickou nebo právnickou osobou v jiném členském státě. V praxi tak subjekt zachová své sídlo v domovském (původním) členském státě a zároveň dlouhodobě a systematicky vykonává činnost v jiném členském státě prostřednictvím ekonomického článku zřízeného v tomto jiném členském státě.²⁵

Pro situaci advokáta poskytuje svoboda usazování možnost přesunu činnosti do jiného členského státu, a to za účelem otevření vlastní kanceláře nebo výkonu činnosti přímo na místě nebo zřízení pobočky v jiném členském státě.

2.4.1. Omezení práva usazování

Právo usazování lze omezit z několika důvodů. Některé výjimky z práva usazování výslovně uvádí SFEU, další vycházejí ze skutečnosti dané cizí státní příslušností subjektu. Taková omezení, přestože způsobují, že zahraniční subjekt nemá stejné právní postavení jako subjekt domácí, se nehodnotí jako diskriminace. Tyto případy uvádím v následujícím textu.

Omezením jmenovaným čl. 51 SFEU je vynětí činností v příslušném členském státě spjatých, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci. Toto ustanovení z kapitoly o právu usazování se vztáhne i na volný pohyb služeb a to prostřednictvím odkazu čl. 62 SFEU. Vyjmutí specifických zaměstnání je obdobou omezení čl. 45 odst. 4 SFEU, vztahujícího se na pracovníky, jedná se o omezení přístupu k zaměstnáním ve veřejné správě. Pro determinaci činnosti představující výkon veřejné moci je důležitým ukazatelem tzv. princip oddělitelnosti. Podle principu oddělitelnosti lze práva usazování využít i v rámci oddělitelné části činnosti, která není přímo spojena s výkonem veřejné moci.²⁶ Výjimka z práva usazování je SFEU vykládána velmi restriktivně. A také proto se činnost advokáta vystupujícího před soudem při zastupování nebo obhajobě klienta za výkon veřejné moci ve smyslu ustanovení čl. 51 SFEU nepovažuje.²⁷

Další výjimky představují omezení z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví obsažené v čl. 52 (a také čl. 62 SFEU). Jedná se o

²⁵ Blíže viz Pauknerová, M. Svoboda usazování v právu ES - vybrané otázky. EMP, 1998, č. 6, s. 19 an.

²⁶ Tomášek, M., Týč, V., Pelikánová, I., Kunertová, T., Pítrová, L., Smolek, M., Malenovský, J., Křepelka, F. & Sehnálek, D. 2013. Právo Evropské unie. Vyd. 1. Praha: Leges, s. 235

²⁷ C-2/74 Rozsudek ze dne 21. 6. 1974, Reyners v. Belgie, ECLI:EU:C:1974:68

ustanovení srovnatelné s omezením volného pohybu pracovníků (čl. 45 odst. 3 SFEU). Tyto výjimky podrobněji vymezuje směrnice č. 2004/38/ES, o právu občanů EU na volný pohyb.

Rozsah práva usazování je omezen také získáním kvalifikačních předpokladů. Osvědčení kvalifikačních předpokladů je obecně platné na území státu, kde bylo vydáno, jeho právní následky jsou tedy územně vymezené. To se týká zejména vysokoškolských diplomů. Mohlo by docházet k jejich neuznání v jiném členském státě (odlišnost vzdělávacích programů v jednotlivých členských státech), aby se předešlo těmto nepříznivým situacím, unijní právo prostřednictvím harmonizace přibližuje jednotlivé vnitrostátní úpravy, a tím i jednotlivé kvalifikační a ostatní profesní předpoklady. Tuto oblast původně pokrývala směrnice č. 89/48/EHS, o obecném systému pro uznávání vysokoškolských diplomů vydaných po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělávání a příprav, avšak v současnosti je již nahrazena směrnicí č. 2005/36/ES, o uznávání odborných kvalifikací.

V neposlední řadě je nutné zmínit omezení daná zvláštními pravidly pro výkon určitých zaměstnání. Pro výkon některých činností musí uchazeč vyhovět specifickým požadavkům, které odůvodňuje účel zajištění dostatečné kvality profesní činnosti.

Příkladem diskriminace, tzn. neoprávněného odlišného posuzování, byl případ nizozemské advokátní komory, která vyžadovala, aby advokát vykonávající praxi v Nizozemí, zde měl také bydliště. Podle SDEU takovéto zvláštní požadavky, které vypadají na první pohled jako diskriminace cizinců, jsou přípustné, nemají-li diskriminační charakter, jsou-li objektivně odůvodněny veřejným zájmem a nejsou-li v nepoměru ke svému účelu.²⁸ Tento princip byl od rozhodnutí SDEU ve věci Van Binsbergen dále propracován.

2.5. Volný pohyb služeb (čl. 56 - 62 SFEU)

Svoboda poskytování služeb advokáty je jedním z nejjednodušších způsobů činnosti mimo domovský stát. Základní právní úprava je obsažena zejména ve SFEU, dále ve směrnici 77/249/EHS o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů. Ovšem jak vůbec chápat službu ve vnitřním trhu EU, co je obsahem svobody

²⁸ C-33/74 Rozsudek ze dne 3. 12. 1974, Van Binsbergen v. Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid, ECLI:EU:C:1974:131

poskytování služeb a jak směrnice 77/249/EHS dále konkretizuje základní právní ustanovení, vysvětlím v následujícím textu.

Službami se podle čl. 57 SFEU rozumí „výkony poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob“. Lze tak hovořit také o tzv. zbytkové kategorii, která má subsidiární charakter ve vztahu k ostatním základním svobodám. Hlavním identifikačním prvkem činností, aby bylo možno je označit jako služby ve smyslu unijního práva, tak je úplatnost a dále jsou služby negativně vymezeny. Dalším významným rysem služeb je dočasnost: „Aniž jsou dotčena ustanovení kapitoly týkající se práva usazování, může poskytovatel služby za účelem jejího poskytnutí dočasně provozovat svou činnost v členském státě, kde je služba poskytována, za stejných podmínek, jaké tento stát ukládá svým vlastním státním příslušníkům.“ (čl. 57 SFEU)

SFEU uvádí také demonstrativní („zejména“) výčet služeb: činnosti průmyslové povahy, činnosti obchodní povahy, řemeslné činnosti, činnosti v oblasti svobodných povolání.

Svoboda volného pohybu služeb se uplatní na činnost dočasného charakteru a to za podmínky, že způsobilost poskytovat služby se posoudí dle právní úpravy státu původu poskytovatele na základě vzájemného uznávání vzdělání a kvalifikací. Požadavky právní úpravy přijímacího státu se uplatní jen v nezbytné míře a z důvodu veřejného zájmu.

Volný pohyb služeb znamená pro advokáta možnost poskytovat právní služby bez neodůvodněných překážek z jednoho členského státu do jiného bez nutnosti ale s případným zřízením vlastní kanceláře na území jiného členského státu, pokud je to nezbytné pro poskytování služby - činnost je tak vykonávána zejména v podobě jednorázových úkonů.²⁹

Ohledně podmínky dočasnosti služeb, je důležité rozlišovat poskytování služeb od podnikatelské činnosti. Pro srovnání právo usazování zajišťuje právo trvalého výkonu činnosti na území jiného členského státu za totožných podmínek jako domácí osoby. Právo usazování je tak založeno spíše na principu stálé pevné entity v hostitelském členském státě. Poskytovaná služba (vykonávaná činnost) má časově neomezený či alespoň dlouhodobý a pravidelný charakter.

²⁹ Viz Hakenberg, W. 2005. Základy evropského práva. 2. vyd. Praha: Beck, s. 141.

Výše stanovená hranice mezi volným pohybem služeb a právem usazování není vždy zřejmá, a to i díky možnosti zřídit si v hostitelském státě opěrný bod (kancelář), tato hranice se postupně tenčí. Rozdíl mezi volným pohybem služeb a svobodou podnikání byl popsán v rozhodnutí SDEU ve věci Gebhard³⁰: ustanovení týkající se volného pohybu pracovníků, služeb a svobody podnikání se vzájemně vylučují, proto tam, kde je možné podřadit činnost pod volný pohyb zboží, kapitálu nebo osob a zároveň pod volný pohyb služeb, použije se nejdříve ustanovení prvních tří jmenovaných. K tomu je třeba uvést, že ustanovení kapitoly týkající se služeb jsou ve vztahu k ustanovením kapitoly týkající se práva usazování (svobody podnikání) subsidiární.³¹ SDEU také doplnil, že pokud někdo poskytuje alespoň většinu svých služeb na území jednoho členského státu, ale má oficiálně sídlo v jiném členském státě, aby tím obešel požadovaná profesní pravidla, má být posuzován dle ustanovení o svobodě podnikání a ne o volném pohybu služeb. Dočasnost služby se hodnotí nejen z pohledu délky trvání poskytování služby, ale i s ohledem na četnost, pravidelný návrat a kontinuitu.³²

Kromě toho advokát poskytující služby v jiném členském státě si může k usnadnění své činnosti zřídit v tomto jiném členském státě kancelář, a i přesto bude jeho činnost považována s ohledem na další aspekty stále ještě za službu. Samozřejmě je vždy případ posuzován dle své povahy a konkrétních okolností, může docházet ke krátkodobému zastupování více klientů, nebo k dlouhodobějšímu poskytování služeb jednomu klientovi, přičemž se stále bude jednat o poskytování služby.

Důležité je ustanovení o nediskriminaci, pro poskytovatele služby tak platí stejné podmínky, ať je poskytovatelem domácím nebo ze zahraničí. Zákaz diskriminace je i základním stavebním prvkem směrnice 77/249 o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů. V čl. 2 se uvádí, že každý členský stát má uznat za advokáta každou osobu uvedenou v odstavci 2 čl. 1 a čl. 1 obsahuje označení advokáta (tedy osoby oprávněné vykonávat odborné činnosti) v jednotlivých členských státech. Pokud je tedy osoba v jednom členském státě označena tímto titulem z důvodu splnění

³⁰C-55/94 Rozsudek ze dne 30. 11. 1995, Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, ECLI:EU:C:1995:411

³¹ Bod 22 výše uvedeného rozsudku Gebhard

³² Bod 27 výše uvedeného rozsudku Gebhard

příslušných podmínek, má být na tuto osobu pohlíženo jako na advokáta i v ostatních členských zemích.

Tato ustanovení zaručují tzv. stejné zacházení a zabraňují jakékoli formě diskriminace, jak přímé, tak nepřímé. Advokát vykonávající praxi mimo svůj domovský stát nesmí čelit žádné diskriminaci z důvodu své jiné státní příslušnosti.

Ochrana proti diskriminaci zahrnuje pouhý zákaz diskriminace, který byl vyjádřen mimo jiné v rozhodnutí SDEU Van Binsbergen³³, dopady tohoto rozhodnutí se neomezují pouze na poskytování služeb. Pan van Binsbergen byl nizozemský občan, který si najal pana Kortmanna, advokáta, aby jej zastupoval ve sporu před nizozemským soudem. Jelikož pan Kortmann se ale stal belgickým rezidentem a nizozemské úřady povolovaly jen zastoupení advokáty - rezidenty Nizozemska, nebylo dovoleno toto zastupování. SDEU rozhodl, že požadavek nizozemských úřadů je v souladu s evropským právem jen tehdy, pokud je založen na nediskriminačním principu, je odůvodněn veřejným zájmem a je proporcionálně přiměřený. Ochrana práv advokáta je širší v tom smyslu, že advokát nesmí čelit překážkám při poskytování služby mimo domovský stát, kdy by docházelo k omezování či ztěžování poskytování služeb a současně by nebylo takové jednání odůvodněno ochranou veřejného zájmu, pokud by takovýmto překážkám nebyl vystaven ani ve státě domovském.

Obecně služby jako takové se rozlišují na služby aktivní: advokát se za klientem vydává do jiného státu, pasivní: klient míří do jiného státu za advokátem a další jako např. poskytování poradenství pomocí prostředků dálkové komunikace.

Lze tedy vyvodit jediný závěr a to, že činnost advokáta v jiném než domovském státě, kterou zařadíme pod služby ve smyslu evropského práva, bude oprávněná i v jiném členském státě v celé šíři. Advokát tedy bude moci poskytovat služby týkající se práva státu domovského, ale i práva jiného členského státu či práva unijního a mezinárodního. Nepřipouští se žádná omezení, která by ztěžovala volný pohyb těchto služeb, mimo výjimek dle práva EU. Zejména jsou vyloučeny podmínky vázané na bydliště či příslušnost k jakékoli profesní organizaci v cizím státě.

Evropským advokátům z provedení směrnice nevznikají jen práva, ale i určité povinnosti, které směřují k dosažení maximálního volného pohybu služeb za současné

³³C-33/74 Rozsudek ze dne 3. 12. 1974, Van Binsbergen v. Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid, ECLI:EU:C:1974:131

ochrany veřejného zájmu (např. ochrana spotřebitelů). Jmenuji povinnost advokáta vykonávat svou profesní činnost pod některým z vyjmenovaných označení, která jsou uvedena ve směrnici, a to pod označením užívaným v jeho domovském státě. K takovému označení advokát navíc uvádí příslušnou domovskou profesní organizaci nebo soud, u kterého je zapsán.

Co se týče úpravy práv a povinností advokáta, jsou pro evropského advokáta závazná profesní pravidla obou států - domovského i hostitelského v závislosti na konkrétní poskytované právní službě. Mohou však nastat případy, kdy si jednotlivá pravidla odporují, pak je vhodné vzít za vzor domovská pravidla, odkazovat na ně, případně sladit jejich obsah s jednotnými pravidly CCBE (Conseil des barreaux européens - Rada evropských advokátních komor).

Hostitelský stát má i další možnost omezení v rámci provedení směrnice. Pokud advokát zastupuje klienta před soudy, může hostitelský stát stanovit povinnost, aby byl zahraniční advokát, v souladu s místními pravidly a zvyklostmi, zapsán u předsedy soudu nebo stavovské organizace advokátů hostitelského státu nebo aby jednal ve shodě s místním advokátem připuštěným u příslušného soudu, který by byl případně vůči soudu odpovědný. Pro praxi vyvstal další problém, a to interpretace pojmu „jednání ve shodě“. SDEU tak byl nucen vyjasnit význam tohoto slovního spojení. Bylo to ve dvou případech - Komise v. Německo z roku 1988 a Komise v. Francie z roku 1991. SDEU prohlásil, že vyžadování splnění povinnosti jednat ve shodě je nepřiměřené v těch soudních řízeních, kde není dána povinnost advokátního zastoupení. Jednání ve shodě a odpovědnost vůči soudu musí být vykládána v souladu s účelem směrnice, kterým je usnadnění skutečného výkonu volného pohybu služeb advokátů. Primárním účelem úpravy jednání ve shodě, tak jak je uvedeno ve směrnici, totiž není na prvním místě ochrana klienta. A odpovědnost domácího advokáta je v praxi vyžadována spíše ve formě plnění role zmocněnce pro doručování.

2.5.1. Způsoby poskytování služeb

Teorie unijního práva definuje tři způsoby poskytování služeb. Zejména uvádí aktivní a pasivní poskytování služeb, od těchto navíc odlišuje tzv. související a obdobné výkony.³⁴

V rámci aktivního poskytování služeb je služba „dovážena“ z jednoho členského státu do jiného. Co se týče činnosti advokáta, ten se přemísťuje do jiného státu za svým klientem za účelem poskytnutí právních služeb (tedy pouze dočasně).

Oproti tomu v případě pasivního poskytování služeb není „dovážena“ samotná služba (činnost), ale sám klient se přemísťuje do jiného státu za svým advokátem, který mu tamtéž poskytne právní služby.

Třetí způsob, tedy poskytování souvisejících výkonů, zavedl SDEU, který rozšířil volný pohyb služeb i na situace, kdy přes hranice států přechází pouze konkrétní služba, ale poskytování služby není spojeno s pohybem poskytovatele (či příjemce) služby přes hranice. Takový způsob poskytování služeb se často označuje pojmem korespondenční styk.³⁵ Příkladem je sektor bankovních služeb, pojišťovnictví či rozhlasové a televizní vysílání.

Poslední modelem je poskytování služeb jako tzv. obdobných výkonů. Opět se jedná o konstrukci vytvořenou SDEU. Poskytovatel i příjemce služby jsou osobami v jediném členském státě, ale poskytovaná služba je plněna v jiném státě.³⁶

2.5.2. Omezení volného pohybu služeb

Ani tato svoboda není svobodou absolutní, jinak by nemohlo být dosaženo spravedlivého výsledku pro všechny zúčastněné strany. Jsou tak vymezeny výjimky ze svobody poskytování služeb. Případy omezení volného pohybu služeb jsou shodně³⁷ s případy omezení práva usazování.

Jak jsem již uvedla výše, je to výjimka dle čl. 51 SFEU ve spojení s čl. 62 SFEU, která stanoví, že ustanovení o volném pohybu služeb se v členských státech

³⁴Viz Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R. & Dumbrovský, T. 2014. Evropské právo. 5. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, s. 382, 383

³⁵ C-155/73 Rozsudek ze dne 30. 4. 1974, Sacchi v. Tribunale di Biella, ECLI:EU:C:1974:40

³⁶ C-154/89 Rozsudek ze dne 26. 2. 1991 Francie v. Komise, ECLI:EU:C:1991:76

³⁷Viz Týč, V. 2010. Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 6. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Leges, s. 194

nevztahují na činnosti spjaté s výkonem veřejné moci. Avšak pro vymezení právních služeb se tato výjimka neužije (viz rozsudek Reyners³⁸).

Další výjimky ze zákazu omezujících opatření mohou být přípustné, pokud je lze obhájit jako zvláštní režim pro cizí státní příslušníky z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti či ochrany zdraví, jak uvádí čl. 52 SFEU. Mohou se proto v praxi objevit opatření, která ztíží volný pohyb v oblasti poskytování služeb.

Další výjimku ve formě konkretizace čl. 51 SFEU („...činnosti, které jsou v příslušném členském státě spjaty, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci...“) stanoví pak sama směrnice 77/249, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů, ve svém čl. 1: „Bez ohledu na ustanovení této směrnice mohou členské státy vyhradit určeným kategoriím advokátů sepsování veřejných listin zmocňujících ke správě majetku zemřelých osob nebo listin o vzniku nebo převodu věcných práv k nemovitostem.“ Dle slov směrnice je vyloučení některých advokátů pouhým oprávněním členského státu, není to povinnost, záleží tedy na každém členském státu, zda své možnosti využije či nikoli. I takto vznikají odlišnosti v právních řádech členských států, dle jejich vůle a ochoty přijímat zahraniční advokáty poskytující právní služby vymezené směrnicí.

I čl. 6 výše uvedené směrnice povoluje omezení poskytování právních služeb za určitých okolností: „Každý členský stát může advokáty v pracovním poměru, kteří jsou vázáni pracovní smlouvou k veřejnému nebo soukromému podniku, vyloučit z výkonu činností zastupování nebo obhajování tohoto podniku v soudním řízení, pokud tyto činnosti nejsou oprávněni vykonávat advokáti působící v dotyčném státu.“ Důležité však je, že toto ustanovení není diskriminačním - pokud je vyloučen advokát domácí, stejně tak bude vyloučen i zahraniční advokát.

2.6. Hospodářská soutěž (čl. 101- 109 SFEU)

Zde bych ráda učinila malý odklon od hlavního tématu mé práce, který však zjevně souvisí s činností advokátů v EU. Jedná se o část unijního práva věnovanou hospodářské soutěži. Na první pohled nesouvisející odvětví však vytváří podmínky také pro výkon povolání advokáta.

³⁸ C-2/74 Rozsudek ze dne 21. 6. 1974, Reyners v. Belgie, ECLI:EU:C:1974:68

Právní úprava hospodářské soutěže³⁹ je obsažena zejména ve SFEU. Základními ustanoveními SFEU jsou články 101 a 102, které obsahují pravidla hospodářské soutěže platná pro podniky.

Pramenem práva sekundární povahy jsou pak především nařízení č. 2790/1999, o použití čl. 81 odst. 3 SES na kategorie vertikálních dohod a jednání ve vzájemné shodě, 1/2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 SES a 139/2004, o kontrole spojování podniků. Vedle výše uvedeného je součástí unijního práva hospodářské soutěže také soft law ve formě pravidel, oznámení, informací a dalších. Ač se jedná o formálně nezávazná pravidla, mají význam pro adresáty norem a to jako zdroj informací o postojích a stanoviscích Komise k jednotlivým otázkám výkladu unijního práva.

Aplikací soutěžního práva podle SFEU a sekundárních předpisů je pověřena Komise. Proti jejímu rozhodnutí je možné podat žalobu k Soudnímu dvoru podle čl. 263, resp. 265 SFEU.

Pro definici podniku je třeba uvést vymezení podniku ve smyslu definice evropského práva, konkrétně nařízení Komise č. 800/2008, kterým se v souladu s články 87 a 88 SES⁴⁰ prohlašují určité kategorie za slučitelné se společným trhem (obecné nařízení o blokových výjimkách): „*Podnikem se rozumí každý subjekt vykonávající hospodářskou činnost, bez ohledu na jeho právní formu. K těmto subjektům patří zejména osoby samostatně výdělečně činné a rodinné podniky vykonávající řemeslné či jiné činnosti a obchodní společnosti nebo sdružení, která běžně vykonávají hospodářskou činnost.*“ Komise tedy definuje pojem podniku velmi zeširoka a považuje za něj každou právnickou nebo fyzickou osobou zapojenou do určité formy hospodářské nebo obchodní činnosti se zbožím či službami. A právě takový subjekt (podnik) se může podílet na narušení hospodářské soutěže. Ve smyslu definice Komise lze i profesní sdružení advokátů – advokátní komoru chápat jako podnik.

³⁹Týč, V. Základy práva evropské unie pro ekonomy. 6. vydání. Praha: Linde, 2010, s. 229 an.

⁴⁰ Dnes čl. 107 a 108 SFEU

3. Sekundární právo

Sekundární evropské právo se vztáhne na advokacii ve členských státech ve formě směrnic:

1. směrnice Rady 77/249/EHS ze dne 22. března 1977 o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů (definuje tak svobodu volného pohybu služeb pro činnost advokáta – hostující advokát),
2. směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu (definuje tak svobodu volného pohybu služeb pro činnost advokáta),
3. směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/5/ES ze dne 16. února 1998 o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace (vzhledem k právu usazování),
4. směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborných kvalifikací (jedná se o upřesnění obecného pravidla nediskriminace).

3.1. Směrnice Rady 77/249/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů

Tato směrnice ze dne 22. března 1977 byla přijata a vydána na základě čl. 53 SFEU (tehdy čl. 47 SES) pro oblast svobody usazování a čl. 62 SFEU (tehdy čl. 55 SES) pro oblast volného pohybu služeb. Jako svůj primární účel stanovila postupnou liberalizaci výkonu činnosti advokátů. Charakter směřující k zamezení diskriminace je zřejmý ze skutečnosti, že výkon služeb advokáta není podmíněn státní příslušností advokáta (jednalo by se o diskriminaci přímou), ani bydlištěm v určitém státě (jednalo by se o diskriminaci nepřímou).

Jak uvádí preambule směrnice, v oblasti volného pohybu služeb již došlo k opatřením zakazujícím veškerá omezení na základě státní příslušnosti nebo bydliště, dále slovy směrnice „budou nezbytná podrobnější opatření k usnadnění účinného výkonu práva usazování...aby hostitelský členský stát uznal jako advokáta osoby vykonávající toto povolání v jednotlivých členských státech“.

Cílem této směrnice jsou tak pouze opatření určená k usnadnění účinného výkonu činnosti advokátů při poskytování služeb a ustanovení o užívání akademického

titulu. Osoba, která je podle směrnice oprávněná poskytovat právní služby v domovském státě, má také právo užívat akademický titul domovského členského státu i v ostatních (hostitelských) členských státech.

Předpokladem užití směrnice je opět existence přeshraničního prvku, tedy poměru alespoň ke dvěma členským státům. Další podmínku představuje požadavek krátkodobé povahy poskytované právní pomoci, tzn. spíše ve formě jednorázových úkonů. I přes přechodný charakter plnění se nezakazuje možnost advokáta vybavit se v hostitelském státě určitou fixní strukturou (vlastní kanceláře).⁴¹

Úkolem směrnice bylo usnadnit výkon služeb advokáta (tzv. hostujícího advokáta). Hostitelské státy tak podle směrnice mají umožnit zastupování a obhajování klienta před soudem nebo orgánem veřejné moci hostitelského státu za podmínek stanovených též pro advokáty usazené v tomto státě (čl. 4 odst. 1 směrnice).

Výjimkou je možnost hostitelského členského státu stanovit si zvláštní nároky v případech zastupování a obhajoby klienta v soudním řízení. Hostitelský stát může požadovat, aby hostující advokát byl vždy představen předsedovi soudu a případně příslušnému předsedovi advokátní komory v hostitelském členském státě v souladu s místními předpisy nebo zvyklostmi či aby hostující advokát spolupracoval s domácím advokátem působícím u dotyčného soudu, a takový advokát by byl případně vůči soudu sám odpovědný (čl. 5 směrnice). Přestože tato opatření zřejmě cílila k usnadnění činnosti hostujícího advokáta před soudy hostitelského státu (jazyková bariéra, znalost procesních ustanovení), skutečná situace v jednotlivých státech se zprvu jevila spíše jako další zatížení hostujícího advokáta.⁴²

Kromě zastupování a obhajoby klienta před soudem nebo před orgány veřejné moci smí hostující advokát podle znění směrnice poskytovat i další neuvedené právní

⁴¹Viz bod 27 rozsudku SDEU ve věci Gebhard, C-55/94 ze dne 30. 11. 1995, ECLI:EU:C:1995:411: „Dočasný charakter služby nevyklučuje možnost poskytovatele služeb ve smyslu Smlouvy vytvořit si určitou infrastrukturu v hostitelském členském státě (včetně kanceláře, kabinetu nebo pracovny), pokud je tato infrastruktura nezbytná pro účely poskytování dotyčné služby.“

⁴²Viz např. rozsudek SDEU ve věci Komise v. Německo, C-427/85 ze dne 25. 2. 1988, ECLI:EU:C:1988:98: německá implementace směrnice překročila meze povoleného omezení hostujícího advokáta kromě jiného uložením povinnosti stýkat se s klientem ve vazbě pouze za současné přítomnosti domácího německého advokáta

služby a to v souladu s podmínkami a stavovskými předpisy domovského členského státu a při současném dodržování předpisů hostitelského státu (čl. 4 odst. 4 směrnice).

Hostující advokát se při zastupování nebo obhajobě klienta před soudem nebo orgánem veřejné moci v hostitelském státě řídí stavovskými předpisy státu domovského i hostitelského (čl. 4 odst. 2 směrnice). Při poskytování jiných služeb podléhá stavovským předpisům domovského státu s tím, že je-li to možné a objektivně odůvodněné podléhá též přiměřeně stavovským předpisům státu hostitelského (čl. 4 odst. 4). Pokud hostující advokát poruší stavovské předpisy hostitelského státu, je hostitelský stát oprávněn zahájit kárné řízení a případně uložit kárná opatření (č. 7 odst. 2 směrnice).

Odlišným případem je možnost členských států z poskytování některých právních služeb hostujícího advokáta vyřadit a vyhradit takové služby jen určitým kategoriím advokátů. Za takovou činnost směrnice označuje sepisování veřejných listin zmocňujících ke správě majetku zemřelých osob nebo listin o vzniku nebo převodu věcných práv k nemovitostem (čl. 1 směrnice). Situací se stejným následkem je advokát v pracovním poměru k veřejnému nebo soukromému podniku při jeho zastupování nebo obhajobě před soudem, za předpokladu, že tuto činnost nejsou oprávněni vykonávat ani domácí advokáti, tento advokát může být vyloučen (čl. 6 směrnice).

Směrnice se nezakládá na uznání diplomu jako podmínce pro poskytování služeb advokáta. Hostujícímu advokátovi je uznán akademický titul, který získal ve státě domovském. Advokát proto užívá při poskytování právních služeb své profesní označení v jazyce domovského státu a současně s tím uvádí stavovskou organizaci, jíž je členem a u níž je zapsán. Zároveň pro účely kontroly je příslušný orgán hostitelského státu oprávněn požádat, aby hostující advokát své oprávnění vykonávat činnost advokáta prokázal (čl. 7 směrnice). Na rozdíl od směrnice 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace, směrnice 77/249/EHS registraci u stavovské organizace v hostitelském státě nevyžaduje.

3.2. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES, o službách na vnitřním trhu

Směrnice byla vytvořena a přijata 12. prosince 2006 jako výsledek kompromisu mezi členskými státy za účelem podpory liberalizace a otevřenosti jednotlivých národních trhů členských států, a to i členskými státy, které měly obavy z provedení směrnice. Návrh směrnice o službách byl v tehdejší kontextu evropské legislativy velmi specifický. Oproti klasické preskriptivní regulaci je směrnice založena na myšlence posílení vnitřního trhu službami prostřednictvím jednotných a předvídatelných pravidel v kombinaci s dostatečným manévrovacím prostorem. Zároveň byl text směrnice předmětem mnoha dohadů z důvodu pokračování procesu rozšiřování EU - některé tzv. staré členské státy stály názorově proti směrnici, neboť podle nich se jednalo o výhody zejména pro nové členské státy a do původních členských států přivede pouze nové (levné) poskytovatele za cenu snížení standardu nabízených služeb.⁴³ Vydání směrnice vychází ze znění článků 53 SFEU (usazování) a 62 SFEU (obdoba pro služby).

Směrnice 2006/123/ES si za cíl stanovila usnadnění výkonu svobody usazování pro poskytovatele služeb a umožnění skutečného volného pohybu služeb. Vztahuje se tedy jak na právo usazování (čl. 49 SFEU a násl.), tak na volný pohyb služeb (čl. 56 SFEU a násl.) na území EU.⁴⁴

Směrnice se uplatní na poskytování služeb poskytovateli usazenými v některém členském státě. Ovšem věcná působnost směrnice není absolutní, směrnice výslovně uvádí činnosti, které do její působnosti nespádají (např. služby poskytované notáři a soudními vykonavateli, kteří jsou jmenováni úředním aktem vlády, oblast daní).⁴⁵

Sama směrnice upravuje i vztah k ostatním právním předpisům ES (čl. 3 odst. 1 směrnice): „*V případě rozporu ustanovení této směrnice s ustanoveními jiných předpisů Společenství, které upravují zvláštní aspekty přístupu k činnosti poskytování služeb nebo jejího výkonu v konkrétních odvětvích nebo pro konkrétní profese, mají tato ustanovení jiných předpisů Společenství přednost a použijí se na dotyčná konkrétní*

⁴³ Euroskop.cz [citováno 15. 6. 2015]. Dostupný z <https://www.euroskop.cz/9047/21433/clanek/proc-implementation-smernice-o-sluzbach-tak-bolela/>

⁴⁴ Čl. 3 odst. 3 směrnice 2006/123/ES: „*Členské státy použijí ustanovení této směrnice v souladu s ustanoveními Smlouvy týkajícími se práva usazování a volného pohybu služeb.*“

⁴⁵ Čl. 2 odst. 2 a 3 směrnice 2006/123/ES.

odvětví nebo profese.“ Příkladem takových jiných předpisů je i směrnice 2005/36/ES, o uznávání odborných kvalifikací, kterou přibližují v mé práci. Směrnice 2006/123/ES má tak povahu obecného předpisu, jen podpůrně použitelného při nemožnosti užití úpravy speciální.

3.2.1. Svoboda usazování pro poskytovatele

Kapitola III směrnice je věnována svobodě usazování pro poskytovatele služeb. U činností, ke kterým je potřeba udělení povolení pro přístup k nim i jejich výkon, nesmí být povolovací řízení diskriminačního charakteru, musí být opodstatněno naléhavým důvodem obecného zájmu a sledovaného cíle nelze dosáhnout jiným způsobem. Oddíl 1 kapitoly o svobodě usazování – „*Povolení*“ se dle čl. 9 odst. 3 směrnice nepoužije na aspekty povolovacích režimů, které jsou upraveny přímo či nepřímo jinými nástroji práva EU. Vzhledem ke zvláštní úpravě činnosti advokátů má konkrétně směrnice 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta, přednost před směrnicí o službách.

Není možné podmínit přístup k činnosti poskytování služeb nebo výkon činnosti splněním požadavků, které mají diskriminační charakter, a to zejména ve vztahu ke státní příslušnosti, ať už přímo či nepřímo. Členský stát je omezen ve stanovení podmínek pro zahraniční poskytovatele služeb. Kromě jiného nesmí poskytovateli služby zakázat usazení nebo registraci u profesního sdružení byť i v několika členských státech současně, nesmí ani omezit svobodu poskytovatele stanovením povinnosti mít na území členského státu hlavní provozovnu, nesmí stanovit podmínku reciprocity ve vztahu k členskému státu usazení poskytovatele, nesmí vyžadovat předběžnou registraci nebo předběžný výkon činnosti na území členského státu (čl. 14 směrnice).

Směrnice směřuje také ke správnímú zjednodušení, co se týče se postupů a formalit nezbytných pro přístup a výkon činnosti poskytování služeb. Na vyžadované dokumenty nesmí být kladeny neúměrné formální požadavky týkající se překladu či ověření.⁴⁶ Navíc pro vyřízení nezbytných formalit členské státy zřídí pro poskytovatele

⁴⁶ Vzhledem ke znění čl. 5 odst. 4 směrnice 2006/123/ES je ustanovení čl. 3 odst. 2 směrnice 98/5/ES výjimkou: „*Příslušný orgán v hostitelském členském státě advokáta zapíše po předložení průkazu oprávnění potvrzujícího jeho zápis u příslušného orgánu v domovském členském státě. Může požadovat, aby průkaz oprávnění příslušného orgánu domovského členského státu nebyl při předložení starší než tři měsíce.*“

služeb jednotná kontaktní místa. Zde se poskytovatelé a příjemci služeb mohou dozvědět informace o podmínkách přístupu k činnosti, výkonu činnosti či kontaktní údaje na organizace, které jim poskytnou pomoc v praxi. Uvedené informace jsou zpřístupněny též prostřednictvím elektronických prostředků.

Sami poskytovatelé služeb mají povinnost uvést údaje týkající se ceny služby a její základní charakteristiky před uzavřením smlouvy či před samotným poskytnutím služby. Členské státy mohou požadovat od poskytovatelů služeb pojištění profesní odpovědnosti či prokázání pojištění v domovském státě, směrnice stanoví konkrétní podmínky.⁴⁷

Další povinností členského státu je vzájemná informační povinnost, jejímž obsahem je (dobrá) pověst poskytovatelů. Znamená to, že členský stát oznámí, pokud vůči poskytovateli služeb bylo přijato disciplinární nebo správní opatření, trestní sankce či o nich bylo vydáno rozhodnutí týkající se platební neschopnosti nebo konkursu, jejichž příčinou byl podvod. Členské státy si vzájemně pomáhají výměnou informací a ukládáním opatření při zajišťování dohledu nad poskytovateli a službami. Za účelem usnadnění poskytování služeb nebo usazení poskytovatele v jiném členském státě mohou profesní subjekty, organizace a sdružení na základě čl. 37 směrnice (v Kapitole VII – „Konvergenční program) vydávat kodexy chování na úrovni EU.

3.2.2. Volný pohyb služeb

Kapitola IV se zabývá volným pohybem služeb. Sama směrnice o službách se výslovně odvolává také na směrnici 77/249/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů, právě v kapitole IV Volný pohyb služeb. Článek 17 vylučuje užití článku 16 (zejména podmínky přístupu k poskytování služeb, požadavky na výkon služeb v členském státě) na služby, činnosti a jiné úkony vyjmenované. Ovšem směrnici lze přiměřeně, tzn. v rozsahu nespádajícím do působnosti dosavadní právní úpravy, použít i pro sektor právního poradenství poskytovaného advokátem (výslovně je vyloučeno jen užití čl. 16 směrnice). Již preambule směrnice v odst. 31 zdůrazňuje soulad s dalšími předpisy, resp. existenci předpisů „vedle sebe“: „*Tato směrnice je v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 7.*

⁴⁷ Za podmínky, že neplatí úprava speciální jako v případě trvale usazených advokátů dle směrnice 98/5/ES, čl. 23 odst. 3 směrnice 2006/123/ES

září 2005 o uznávání odborných kvalifikací, která jí není dotčena. Tato směrnice se zabývá jinými otázkami než těmi, které souvisejí s odbornými kvalifikacemi...“

Také preambule směrnice v odst. 88 zmiňuje právní služby: *„Ustanovení o volném pohybu služeb by se nemělo vztahovat na případy, kdy je v souladu s právními předpisy Společenství v některém členském státě určitá činnost vyhrazena určité profesi, například požadavky, které vyhražují poskytování právního poradenství právníkům.“* Tedy směrnice je v tomto směru částečně vymezená.

Kromě ustanovení, ze kterých těží poskytovatelé služeb (volný pohyb služeb, svoboda usazování), směrnice uvádí i pravidla pro ochranu příjemců služeb. Členské státy nejsou oprávněny klást příjemcům služeb povinnosti či podmínky, které by byly diskriminační a vedly by tak k omezení využívání služeb poskytovatelem usazeném v jiném členském státě. Z tohoto pohledu může být diskriminačním požadavkem kupříkladu získání povolení od příslušného orgánu.

Jedná se o čl. 19 – *„Zakázaná omezení“*: není přípustná povinnost získat povolení od příslušných orgánů nebo povinnost učinit u takových orgánů prohlášení, přípustné není ani diskriminační omezení v podobě nepřidělení finanční pomoci na základě skutečnosti, že je poskytovatel usazen v jiném členském státě, nebo z důvodu místa, kde je služba poskytována. Podle čl. 20 je nepřípustná diskriminace a za tímto účelem je povinností členského státu zajistit, aby příjemce služby nepodléhal diskriminačním požadavkům na základě své státní příslušnosti nebo místa bydliště. Členské státy také mají zajistit, aby obecné podmínky přístupu ke službám neobsahovaly žádná diskriminační ustanovení z důvodu státní příslušnosti nebo místa bydliště příjemce, přípustné však je zohlednění rozdílů v podmínkách přístupu, pokud jsou rozdíly přímo opodstatněné objektivními kritérii. V neposlední řadě čl. 21 navrhuje poskytování pomoci příjemcům služeb. V podstatě jde o preventivní opatření proti diskriminačním postupům jednotlivých států. Povinností členského státu je zajistit, aby příjemci služeb byli odborně informováni, aby mohli využít poradenských služeb. Pomoc pro příjemce (ve státě svého bydliště) spočívá v dosažitelnosti informací o požadavcích platných v jiných členských státech, co se týče přístupu k činnosti poskytování služeb a jejího výkonu, zvláště o požadavcích týkajících se ochrany spotřebitele, informací o opravných prostředcích dostupných v případě sporu mezi poskytovatelem a příjemcem. K orientaci příjemců (ale i poskytovatelů) služeb mají

sloužit určitá sdružení nebo organizace, včetně středisek Evropské sítě spotřebitelských středisek, jejich kontaktní údaje musí být veřejné dostupné. Poradenství ze strany příslušných orgánů má zahrnovat jednoduchý návod postupu. Informace a pomoc mají být poskytovány jasným a jednoznačným způsobem, mají být snadno dostupné na dálku, a to i elektronickými prostředky, a mají být průběžně aktualizovány.

3.2.3. České provedení směrnice 2006/123/EC, o službách dle stanoviska ČAK⁴⁸

Dne 8. června 2012 vydala Evropská komise Sdělení o provádění směrnice 2006/123/EC, o službách. ČAK považovala za nezbytné vyjádřit se ke zprávě, vzhledem ke skutečnosti, že poskytování právních služeb advokáty spadá do působnosti předmětné směrnice, reagovala tak na závěry týkající se ČR. Je vhodné poznamenat, že směrnice o službách je v pozici subsidiarity ke směrnicím, které upravují volný pohyb služeb advokátů (směrnice 249/77/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů a směrnice 98/5/ES o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace). Tyto dokumenty se zaměřují na specifickou právní úpravu přeshraničního výkonu advokacie a mají proto přednost před ustanoveními obecné směrnice o službách.

Podle čl. 15 odst. 2 písm. b) výše uvedené směrnice měly členské státy posoudit, zda jejich právní řád nepodmiňuje přístup k činnosti poskytování služeb nebo její výkon splněním povinnosti poskytovatele mít určitou právní formu.

V ČR jsou jako právní formy pro výkon advokacie prostřednictvím obchodní korporace vyloučeny akciová společnost a družstvo. Směrnice nezakazuje omezení v případě, že budou splněny podmínky uvedené v čl. 15 odst. 3 směrnice: nepřipustnost diskriminace, nezbytnost a přiměřenost. Podle ČAK jsou podmínky splněny. O diskriminace na jakémkoli základě rozhodně nelze hovořit. Výkon advokacie prostřednictvím obchodní korporace může být realizován pouze prostřednictvím osob advokátů (osob zapsaných v seznamu ČAK), kteří jsou společníky korporace, tímto jsou vyloučeny akciové společnosti i družstva, u kterých je „členská“ struktura zcela odlišná. Co se týká kritéria přiměřenosti, je dodrženo - ČR výkon advokacie prostřednictvím

⁴⁸cak.cz [citováno 15. 6. 2015]. Dostupný z <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=8990>

(některých) obchodních korporací umožňuje, protože omezuje jen přiměřeným způsobem ve vztahu k dosažení zamýšleného cíle.

Zákon o advokacii povoluje výkon advokacie prostřednictvím obchodní korporace pouze za podmínky, že společníky jsou jen advokáti (případně evropští advokáti) – viz § 1ř zákona o advokacii. Vyplývá to z požadavku na nezávislost advokáta. Advokát má být nezávislý jak na orgánech státní moci, tak na jakýchkoli dalších osobách, včetně osob, které by mohly jakýmkoli způsobem zasahovat do korporátních záležitostí.

Podle ČAK je pro zachování svobodného výkonu advokacie důležitou odpovědnost (v zásadě neomezená) advokáta za škodu, kterou klientovi způsobí při výkonu advokacie. Stejně se pravidlo dotýká i obchodních korporací založených za účelem výkonu advokacie. Ovšem pokud by byl dovolen výkon jiných činností než výkonu advokacie, korporace by neomezeně odpovídala i za závazky, které nesouvisí s výkonem advokacie. Takto lze odůvodnit pravidlo platné v ČR, podle kterého je advokacie vykonávána pouze prostřednictvím obchodních korporací, které mají výkon advokacie zapsaný v obchodním rejstříku jako jediný předmět podnikání. Jedná se o veřejný zájem na ochraně klientů a třetích stran ve smyslu čl. 11 směrnice 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace.

Dalším bodem přezkumu implementace byla oprávněnost omezení ve vztahu k hostujícím evropským advokátům, týkající se sepisování smluv o převodu nemovitostí, zástavních smluv, jejichž předmětem je nemovitost a smluv o převodu nebo nájmu podniku nebo jeho části, pokud se týkají nemovitosti (viz § 35h odst. 3 zákona o advokacii). Toto omezení vyplývá již z textu samotné směrnice 77/249/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů (čl. 1 odst. 1 druhý pododstavec). Nakládání s nemovitostmi je pro ČR dostatečně významnou činností, která legitimuje stanovení uvedené výjimky.

Z vyjádření ČAK je tedy zřejmé, že alespoň podle ní v oblasti právní úpravy poskytování právních služeb advokáty nedošlo ze strany ČR při převedení směrnice o službách na vnitřním trhu k žádnému pochybení a veškeré výjimky z volného pohybu služeb jsou řádně odůvodněny podle příslušných ustanovení předmětné směrnice a dalších právních aktů ES/EU (zejména směrnice 77/249/EHS, o usnadnění účinného

výkonu volného pohybu služeb advokátů, směrnice 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace a směrnice 2005/36/ES, o uznávání odborných kvalifikací).

Dle názoru ČAK není nutné přistupovat k žádným legislativním změnám, neboť česká právní úprava je zcela v souladu s požadavky práva EU na volný pohyb služeb advokátů.

3.3. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace

Směrnice vydaná 16. února 1998 vychází primárně z čl. 53 SFEU. Vlastním obsahem navazuje na směrnici 77/249/EHS, která již sama opatření k usnadnění výkonu práva usazování pro advokáty ve své preambuli předeslala⁴⁹.

Unijní právní úpravu činnosti advokáta tak lze rozdělit do dvou částí, dle režimu poskytování právních služeb. Jedná se o právní úpravu hostujícího advokáta podle směrnice 77/249/EHS (jeho činnost má krátkodobý, případně dočasný charakter), anebo o právní úpravu usazeného advokáta podle směrnice 98/5/ES (výkon činnosti má trvalý charakter).

Směrnice 98/5/ES ukládá členským státům, aby umožnily evropskému (zahraničnímu) advokátovi výkon povolání advokáta ve smyslu činnosti osoby výdělečně činné nebo osoby v pracovním poměru, to vše ve srovnatelném rozsahu, v jakém to umožnily domácím advokátům (čl. 1 směrnice). Oprávněný advokát má právo mimo jiné poskytovat právní rady v oblasti práva domovského členského státu, práva unijního, mezinárodního práva a práva hostitelského státu a přitom musí dodržovat procesní předpisy platné u vnitrostátních soudů (čl. 5 směrnice: „Oblast činnosti“).

Naopak oprávněním členského (hostitelského) státu je požadovat, aby v případě, kdy evropský usazený advokát zastupuje nebo obhájí klienta před soudem, spolupracoval s domácím advokátem, který se poté případně zodpovídá vůči svému soudu. Opět se tedy objevuje obdobné ustanovení jako ve směrnici 77/249/EHS.

⁴⁹ Preambule směrnice 77/249/EHS: „...vzhledem k tomu, ... že budou nezbytná podrobnější opatření k usnadnění účinného výkonu práva usazování; ... vzhledem k tomu, že se tato směrnice týká výlučně poskytování služeb a nedoplňují ji ustanovení o vzájemném uznávání diplomů, ...“

Členský stát je dále oprávněn vyloučit evropské advokáty z jiného členského státu z činností na svém území jako příprava listin opravňujících ke správě majetku zesnulých osob nebo vytvoření nebo převodu věcných práv k nemovitostem, a to z důvodu vyhrazení činnosti jiným povoláním (notářům). Na vůli členských států je rozhodnutí, zda přístup k nejvyšším soudům umožní jen specializovaným advokátům nebo všem.

Evropskému advokátovi, který zamýšlí vykonávat činnost v jiném státě, než ve kterém získal odbornou kvalifikaci, plynou ze směrnice i povinnosti. Musí být registrován u příslušného orgánu hostitelského státu (advokátní komory, soudu či jiného orgánu). Je to rozdíl oproti směrnici 77/249/EHS, která požadavek registrace v hostitelském státě nestanoví. K zápisu je povinen předložit doklad o obdobném zápisu v domovském státě. Předložením průkazu splní svou povinnost ze směrnice. Oproti tomu požadavek každoročního předkládání dokladu o registraci (jako určitý kontrolní mechanismus) je v souladu s rozhodováním SDEU považován za neodůvodněný a nepřiměřený.⁵⁰ Může nastat případ, že evropský advokát z jiného členského státu nebude zapsán nebo bude ze seznamu vyškrtnut, avšak takové rozhodnutí musí být řádně odůvodněno a přitom musí existovat možnost podat proti němu opravný prostředek k soudu hostitelského státu.⁵¹

Trvale usazený advokát i v hostitelském státě při výkonu činnosti užívá profesní označení, které mu bylo uděleno v domovském státě a to v úředním jazyce domovského státu. I zde může hostitelský stát požadovat, aby uváděl stavovskou organizaci, jíž je členem nebo soud, u něhož je zapsán v domovském státě.

Ovšem usazený evropský advokát má za určitých okolností možnost volby, při splnění stanovených podmínek má právo užívat profesní označení hostitelského státu. Takové označení používá spolu s profesním označením domovského státu.⁵²

⁵⁰C-193/05Rozsudek SDEU ve věci Komise v. Lucembursko, ze dne 19. září 2006, ECLI:EU:C:2006:588

⁵¹C-506/04Rozsudek SDEU ve věci Wilson, ze dne 19. září 2006, ECLI:EU:C:2006:587

⁵²V této souvislosti je třeba upozornit na skutečnost, že tam kde se čl. 10 směrnice 98/5/ES odvolává na směrnici 89/48/EHS se tento odkaz považuje za odkaz na směrnici 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací. To z důvodu, že směrnice 89/48/EHS o obecném systému pro uznávání vysokoškolských diplomů vydaných po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělávání a přípravy bylak 20. října 2007 zrušena a nahrazena právě směrnicí 2005/36/ES

První možností, jak splnit podmínky, je, aby advokát fakticky a pravidelně vykonával činnost v hostitelském státě nejméně po dobu tří let v oblasti práva hostitelského státu, včetně práva Společenství a požádal o výjimku (nebude tak muset absolvovat adaptační období nepřesahující tři roky nebo složit zkoušku způsobilosti). Sám advokát je poté povinen takový faktický a pravidelný výkon činnosti prokázat a příslušný orgán hostitelského státu si skutečnosti může sám ověřit.

Druhou možností představuje situace, kdy advokát požádá o výjimku jako v předchozím případě, kdy fakticky a pravidelně vykonával odbornou činnost nejméně po dobu tří let, ale po kratší dobu v oblasti práva daného členského státu. Příslušný orgán hostitelského státu v tomto případě přihlíží i ke znalostem práva získaných prostřednictvím přednášek nebo seminářů.

V každém případě musí být rozhodnutí o neudělení výjimky odůvodněno a musí existovat možnost podat proti němu opravný prostředek k soudu.

Třetí možností, jak získat oprávnění užívat profesní označení hostitelského státu, je na žádost advokáta o uznání diplomu dle směrnice 2005/36/ES. V posledním uvedeném případě není omezen dobou poskytování činnosti jako v předchozích situacích a žádost může podat takřka kdykoli.

Směrnice (ve svém čl. 3) stanoví, že advokát, který má zájem o výkon činnosti v jiném členském státě než v tom, ve kterém získal odbornou kvalifikaci, má povinnost zapsat se u příslušného orgánu v tomto státě. Příslušný orgán hostitelského státu musí bez dalšího zápis provést po předložení průkazu oprávnění potvrzujícího zápis evropského advokáta u příslušného orgánu v domovském členském státě. S ohledem na cíl směrnice je třeba mít za to, že jde o úplnou harmonizaci předběžných podmínek vyžadovaných pro užití ustanovení této směrnice. Předložení průkazu oprávnění potvrzujícího zápis u příslušného orgánu v domovském členském státě příslušnému orgánu v hostitelském členském státě se považuje za jedinou podmínku pro zápis dotyčného advokáta v hostitelském členském státě a tím i pro výkon činnosti v tomto hostitelském členském státě pod profesním označením udělovaným v domovském členském státě. Oproti tomu povinnost evropského advokáta předkládat hostitelskému státu každý rok průkaz oprávnění potvrzující trvání členství v profesní komoře domovského státu je bezdůvodnou administrativní zátěží, neboť směrnice zakotvuje zásadu vzájemné pomoci. Zápis evropského advokáta u příslušného orgánu

hostitelského členského státu nesmí být podmíněn ani pohovorem z důvodu posouzení jazykových znalostí, neboť čl. 3 směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že zápis advokáta u příslušného orgánu v jiném členském státě než v tom, ve kterém získal svou kvalifikaci, nemůže být podmíněn předběžnou kontrolou znalosti jazyků hostitelského členského státu.⁵³

Advokát s označením trvale usazený vykonává v hostitelském členském státě své povolání pod profesním označením domovského státu a při výkonu své činnosti podléhá stejným pravidlům pro výkon povolání advokáta jako advokáti hostitelského státu. Má, vedle jiných oprávnění, právo hlasovat při volbách do orgánů profesního sdružení hostitelského státu. Mohou mu však vznikat i povinnosti vůči hostitelskému státu. Hostitelský stát od něj může požadovat, aby si sjednal pojištění odpovědnosti za škodu vzniklou při výkonu povolání ve výši, pokud podmínky či výše jeho pojištění v domovském státě nejsou dostatečné dle předpisů hostitelského státu.

Také pro případ, že usazený advokát poruší své povinnosti v hostitelském státě, stanoví směrnice řešení - užití procesních předpisů, sankcí a opravných prostředků platných v hostitelském státě. Pokud usazenému advokátovi odejme dočasně nebo trvale povolení k výkonu advokacie domovský stát, může mu výkon dočasně či trvale zakázat i stát hostitelský. Dojde-li k vydání rozhodnutí o kárném opatření, včetně vyškrtnutí ze seznamu advokátů, musí být takové rozhodnutí odůvodněno a musí existovat možnost podat opravný prostředek k soudu.

Směrnice 98/5/ES umožní usazeným advokátům, aby svou činnost vykonávali formou společného výkonu advokacie, jen za podmínky, že tato možnost je dána i advokátům hostitelského státu. Společný výkon advokátní činnosti mohou v hostitelském státě vykonávat pod společným jménem v pobočce nebo jiném zastoupení skupiny advokátů, jejich činnost se řídí právními předpisy hostitelského státu. Má-li advokát hostitelského státu možnost výběru formy společného výkonu advokacie, pak musí být tato možnost dána i usazenému advokátovi. Prostřednictvím směrnice je umožněn společný výkon advokacie skupině advokátů z různých členských států nebo takové skupině spolu s advokáty hostitelského státu.

⁵³ mvcr.cz [citováno 20. 6. 2015]. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/clanek/volny-pohyb-advokatu-kazuistika-graham-j-wilson.aspx>

3.4. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES

Směrnice z roku 2005 zrušila a zároveň nahradila obecné směrnice vztahující se k uznávání dokladů o dosažené kvalifikaci⁵⁴ i směrnice sektorové, týkající se pouze některých vybraných povolání.⁵⁵ S účinností určenou ke dni 20. října 2007 tak systém uznávání kvalifikací sjednocuje do jediného dokumentu.⁵⁶

Směrnice 2005/36/ES stanoví pravidla, podle kterých hostitelský členský stát EU uznává odbornou kvalifikaci získanou v domovském členském státě EU za účelem přístupu k regulovanému povolání a jeho výkonu v hostitelském členském státě. Regulovaným povoláním se rozumí odborná činnost vyhrazená držitelům dokladu o kvalifikaci (diplomu), osvědčení o způsobilosti či odborné praxi.

O uznání může žádat osoba, která je státním příslušníkem členského státu a jako osoba samostatně výdělečně činná nebo zaměstnanec má zájem o výkon regulovaného povolání (včetně povolání svobodných) v jiném státě, než ve kterém získala vlastní odbornou kvalifikaci. Pokud je kvalifikace uznána dotčená osoba je oprávněna vykonávat povolání v hostitelském státě, a to za stejných podmínek jako státní příslušníci hostitelského státu.

Směrnice považuje za odbornou kvalifikaci, která je doložena osvědčením o způsobilosti nebo osvědčením prokazujícím ukončení středoškolského studia, diplomem prokazujícím ukončení studia na postsekundární úrovni (tj. vzdělání navazující na středoškolské vzdělání) v délce min. 1 roku, 3-4 let nebo přesahující 4 roky popřípadě dokladem o vykonané odborné praxi.

Směrnice výslovně vyžaduje od osob, které žádají o uznání odborné kvalifikace, jazykové znalosti nezbytné pro výkon povolání v hostitelském členském státě.

Ve směrnici jsou rozlišovány dva režimy výkonu povolání, kterých se týká uznávání odborných kvalifikací, a to volné poskytování služeb a svobodu usazování.

⁵⁴ Směrnice 89/48/EHS, 92/51/EHS a 1999/42/ES o obecném systému uznávání dokladů o dosažené kvalifikaci

⁵⁰ Směrnice 77/452/EHS, 77/453/EHS, 78/686/EHS, 78/687/EHS, 78/1026/EHS, 78/1027/EHS, 80/154/EHS, 80/155/EHS, 85/384/EHS, 85/432/EHS, 85/433/EHS a 93/16/EHS týkající se povolání zdravotní sestry a ošetřovatele odpovědných za všeobecnou péči, zubního lékaře, veterinárního lékaře, porodní asistentky, architekta, farmaceuta a lékaře

⁵⁶ Odkazy na výše uvedené zrušené směrnice se považují za odkazy na tuto směrnici a právní akty přijaté na základě zrušených směrnic nejsou zrušením směrnic dotčeny, viz čl. 62 směrnice 2005/36/ES

3.4.1. Volné poskytování služeb

Členským státům ze směrnice plyne povinnost neomezovat volné poskytování služeb z důvodů týkajících se odborné kvalifikace. Pro poskytovatel služeb to znamená, že je v hostitelském státě osvobozen od požadavku povolení, registrace nebo členství v profesní organizaci (či jiném subjektu). Nezabývá ho to však povinnosti v hostitelském státě dodržovat profesní, disciplinární či jiné předpisy vztahující se na osoby, které vykonávají shodné povolání. Vedle toho je hostitelský stát oprávněn požadovat písemné ohlášení zahájení činnosti (včetně např. údaje o pojistném krytí odpovědnosti při výkonu povolání.), poskytovatel služby je povinen předložit písemné ohlášení příslušnému orgánu hostitelského státu ještě před prvním poskytnutím služby, dále má předložit doklady o své státní příslušnosti, o odborné kvalifikaci a osvědčení, že výkon této služby mu není (dočasně či trvale) zakázán. Směrnice také stanoví podmínky o doložení předchozího výkonu činnosti a o tom, že poskytovatel služby nebyl odsouzen za spáchání trestného činu. Poskytovatel poskytuje služby v základním režimu pod profesním označením svého státu původu.⁵⁷

Ve vztahu k advokátní činnosti a jejich odborné kvalifikaci se vychází ze speciální úpravy, jíž je směrnice 77/249/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů.⁵⁸

3.4.2. Svoboda usazování

Jedná se o případ, kdy se uchazeč o výkon povolání vyžadující odbornou kvalifikaci usadí v jiném (hostitelském) členském státě s úmyslem povolání vykonávat trvale. Uchazeč má povinnost požádat o uznání své kvalifikace. Proces uznání probíhá buď na základě automatického uznání, jde-li o určité povolání, díky sjednocení minimálních požadavků na odbornou přípravu, uznáním odborné praxe, anebo subsidiárně k oběma předcházejícím možnostem na základě obecného systému uznávání dokladů o odborné kvalifikaci. Třetí způsob se dotýká i povolání advokáta: spočívá ve zjištění rozdílu mezi dosaženou kvalifikací žadatele a kvalifikací předepsanou pro

⁵⁷ Čl. 7 odst. 3 směrnice 2005/36/ES

⁵⁸ Čl. 2 odst. 3 směrnice 2005/36/ES: „Pokud je pro dané regulované povolání stanovena v samostatném právním nástroji Společenství jiná zvláštní úprava, která přímo souvisí uznáváním odborných kvalifikací, neuplatňují se odpovídající ustanovení této směrnice.“

přístup a výkon daného povolání v hostitelském členském státě. Jedná-li se o rovnocenné kvalifikace, hostitelský stát kvalifikaci žadatele bez dalšího uzná.

Hostitelský stát je však oprávněn stanovit zvláštní požadavky pro výkon regulovaného povolání (např. profesní organizace, odpovědnost, stavovské předpisy)⁵⁹, ale tyto je povinen odůvodnit obecným veřejným zájmem a podmínky musí splnit všechny osoby vykonávající regulované povolání na území hostitelského státu. Dále je hostitelský stát oprávněn využít vůči uchazeči o povolání tzv. vyrovnávací opatření, tím se rozumí absolvování adaptačního období, které nepřesahuje tři roky, anebo složení zkoušky způsobilosti. U výkonu činnosti advokáta musí hostitelský členský stát jedno z vyrovnávacích opatření obligatorně určit.

Za podmínky splnění požadavků na výkon regulovaného povolání, je uchazeč o povolání oprávněn užívat profesní označení také hostitelského státu.

Pro situaci advokáta je právní úprava směrnice propojena s další speciální úpravou. Tu představuje směrnice 98/5/ES o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace.⁶⁰

Směrnice 2005/36/ES má být aplikována v případě, že advokát požádá o možnost užívat profesní titul hostitelského státu po uplynutí doby, během které vykonával v hostitelském státě odbornou činnost dle směrnice 98/5/ES.⁶¹ Stejně tak se směrnice 2005/36/ES aplikuje i v případě, že advokát požádá o uznání odborné kvalifikace za účelem okamžitého usazení pod profesním označením hostitelského státu, i bez ohledu na délku praxe usazeného advokáta.⁶²

4. Právní úprava v ČR

Nejvýznamnějším zákonem pro oblast advokacie je v současnosti zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o advokacii). Jeho významnou změnu přinesl zákon č. 228/2002 Sb., který harmonizoval český zákon upravující poskytování právních služeb advokáty na území ČR s právem tehdejšího ES (dnes EU). Hlavním cílem novely se stala implementace tří směrnic ES: směrnice č.

⁵⁹ Odst. 11 preambule směrnice 2005/36/ES

⁶⁰ Čl. 2 odst. 3 směrnice 2005/36/ES

⁶¹ Čl. 10 odst. 1 a 3 směrnice 98/5/ES ve spojení s čl. 62 směrnice 2005/36/ES

⁶² Odst. 4 směrnice 2005/36/ES

77/249/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů⁶³, směrnice č. 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace⁶⁴ a směrnice č. 89/48/EHS, o obecném systému pro uznávání vysokoškolských diplomů vydaných po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělávání a přípravy⁶⁵. Nesmí se přitom zapomenout, že směrnice č. 89/48/EHS byla zrušena k 20. říjnu 2007 a nahradila ji směrnice č. 2005/36/ES, o uznávání odborných kvalifikací. Právě z důvodu uvedení do souladu se směrnicí 2005/36/ES, umožnil český zákon o advokacii, aby advokát z členského státu EU nebo členského státu Dohody o EHP, který prokáže, že splnil všechny profesní předpoklady k získání oprávnění k poskytování právních služeb v domovském státě, obecné podmínky pro výkon činnosti advokáta v ČR a složí uznávací zkoušku, byl zapsán do seznamu advokátů.

Obecně zmiňuje advokátní zkoušky § 54 zákona o advokacii. Mimo jiné stanoví jako místa výkonu zkoušky Prahu a Brno, případně jiné místo, které určí ČAK. Ovšem až předpis č. 197/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád) uvádí podrobnosti o průběhu jednotlivých zkoušek. Uznávací zkouška ověří znalosti právních předpisů o poskytování právních služeb a základní znalosti o právním řádu ČR. Součástí zkoušky je i ověření znalostí stavovských předpisů. Uznávací zkouška může být vykonána dle volby uchazeče v českém, slovenském či v některém z cizích jazyků používaných běžně v mezinárodním styku (myšleno anglický, francouzský nebo německý dle § 13 advokátního zkušebního řádu).

⁶³ Směrnice umožnila, aby oprávněná osoba, která v domovském státě získala oprávnění poskytovat právní služby pod profesním označením domovského státu, mohla poskytovat právní služby v jiném hostitelském členském státě pod svým profesním označením, ovšem pouze dočasně nebo příležitostně - jako hostující evropský advokát

⁶⁴ Směrnice umožňuje, oprávněná osoba mohla poskytovat právní služby v jiném hostitelském členském státě pod svým profesním označením soustavně - jako usazený evropský advokát

⁶⁵ Obecná, nadoborová směrnice, umožnila složit v jiném hostitelském členském státě zkoušku způsobilosti – uznávací zkoušku, po jejím složení, splňuje-li současně všechny ostatní předpoklady, je takový advokát postaven na roveň domácímu advokátovi

K přihlášce ke zkoušce uchazeč dokládá skutečnost, že již v domovském státě splnil podmínky k tomu, aby získal oprávnění k poskytování právních služeb pod profesním označením jeho domovského státu.

Osvědčení o složení uznávací zkoušky vydá a podepíše předseda zkušebního senátu, pokud byl uchazeč u uznávací zkoušky hodnocen prospěchovým stupněm „uznávací zkoušku složil“.

Novela provedená zákonem č. 228/2002 Sb. zavedla institut evropského advokáta (část třetí zákona o advokacii), příslušníka členského státu EU nebo některého z členských států EHP (Norsko, Lichtenštejnsko, Island), a to jako hostujícího advokáta či advokáta usazeného. Právě evropský advokát je oprávněn vykonávat na území ČR advokátní profesi a to dočasně (příležitostně), trvale či jako člen zahraniční společnosti.

4.1. Poznámka k české právní úpravě

Též dle znění důvodové zprávy k zákonu č. 228/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů lze konstatovat, že k implementaci výše uvedených směrnic došlo odpovídajícím způsobem a harmonizace českého zákona o advokacii byla řádně provedena novelizujícím zákonem č. 228/2002 Sb.: *„Po vstupu ČR do EU bude tato harmonizace v praxi znamenat, že advokát z kteréhokoli členského státu EU nebo členského státu Dohody o EHP bude oprávněn v ČR působit jako hostující evropský advokát nebo jako usazený evropský advokát za podmínek stanovených tímto zákonem. Na druhé straně budou mít naprosto stejné možnosti v členských státech EU, resp. v členských státech Dohody o EHP čeští advokáti. Z hlediska reciprocity je proto třeba vázat nabytí účinnosti implementačních ustanovení tohoto návrhu zákona na vstup ČR do EU.“*⁶⁶

Zákon č. 228/2002 Sb. stanovil tři hlavní cíle. Prvním, základním cílem byla harmonizace zákona o advokacii se třemi směrnicemi ES. Druhým cílem byly změny zákona o advokacii v těch ustanoveních, která odkazovaly na použitelnost či částečnou použitelnost zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení z důvodu již vypracovaného návrhu zákona o řízení před správními úřady, který s účinností od 1. ledna 2003 zrušil

⁶⁶ beck-online.cz [citováno 17. 6. 2015]. Dostupný z <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqgazf6mrshbpwi6rnge>

zákon č. 71/1967 Sb. A nakonec třetím cílem zákona bylo změnit či upřesnit některá ustanovení zákona o advokacii v souladu s požadavky aplikační praxe orgánů ČAK.

4.2. Evropský advokát (§ 35f – § 35r zákona o advokacii)

Evropský advokát v obou zákonných režimech (hostující i usazený) je oprávněn poskytovat právní služby spočívající v zastupování v řízení před soudy nebo jinými orgány, včetně obhajoby v trestním řízení, i v případech, kdy zvláštní právní předpis stanoví, že účastník řízení musí být zastoupen advokátem nebo že zástupcem účastníka řízení může být jen advokát. Ovšem právě, pokud stanoví zvláštní právní předpis, že účastník musí být v řízení zastoupen advokátem nebo že zástupcem účastníka může být jen advokát, je evropskému advokátovi uložena povinnost ustanovit advokáta (po dohodě s klientem) jako svého konzultanta v otázkách procesního práva, které budou v řízení řešeny. Evropský advokát je dále povinen oznámit adresu sídla konzultanta a to při prvním úkonu, který vůči soudu či jinému orgánu učiní. Konzultant má právo být přítomen se souhlasem evropského advokáta při všech úkonech, u kterých je oprávněn být přítomen jako zástupce (obhájce) evropský advokát (přítomnost může být rozhodnutím soudu či jiného orgánu vyloučena). Právní úprava povinnosti spolupráce s konzultantem může způsobovat určité obtíže. Podobná spolupráce již v minulosti v jiných státech zapříčinila rozhodování SDEU o oprávněnosti takových ustanovení.⁶⁷

S evropským advokátem se jedná v případě, že je kárně odpovědný, stejně jako s domácím (českým) advokátem. Za kárné provinění lze tak udělit kárné opatření v podobě napomenutí, veřejného napomenutí, pokuty až do výše stonásobku minimální měsíční mzdy⁶⁸ či dočasného zákazu poskytování právních služeb na dobu jednoho roku až pěti let.

ČAK informuje v potřebném rozsahu příslušný orgán domovského státu o úmyslu předsedy kontrolní rady zahájit kárné řízení proti evropskému advokátovi. Jen za podmínky nebezpečí z prodlení nebo kárného řízení zahájeného žalobou ministra spravedlnosti musí ČAK splnit informační povinnost bez odkladu dodatečně až po

⁶⁷ K tomu rozsudky SDEU ve věci Komise v. Německo, C-427/85 (ECLI:EU:C:1988:98), Komise v. Francie C-294/89 (ECLI:EU:C:1991:302)

⁶⁸ Stanovená zvláštním právním předpisem, jímž je nařízení vlády č. 303/1995 Sb., o minimální mzdě, ve znění pozdějších předpisů

zahájení kárného řízení. Kárný senát nebo odvolací senát je oprávněn si před rozhodnutím ve věci samé zpravidla vyžádat jako jeden z podkladů pro rozhodnutí vyjádření příslušného orgánu domovského státu dotčeného evropského advokáta. Informace o výsledku kárného řízení je bez odkladu a v potřebném rozsahu poskytnuta příslušnému orgánu domovského státu.

4.3. Hostující evropský advokát

Český zákon o advokacii harmonizovaný s právem EU v tomto směru hovoří o advokátovi, který své služby na území ČR poskytuje dočasně nebo příležitostně a označuje ho pojmenováním hostující evropský advokát (§ 35f zákona o advokacii).

Hostující evropský advokát má povinnost při poskytování právních služeb užívat profesní označení s uvedením příslušného orgánu, to vše vyjádřené v oficiálním jazyku nebo v jednom z oficiálních jazyků domovského státu hostujícího advokáta (§ 35g zákona o advokacii).

Na požádání je hostující evropský advokát povinen prokázat ČAK, soudu nebo jinému orgánu příslušným dokladem nebo doklady vydanými v domovském státě své oprávnění poskytovat v domovském státě právní služby pod profesním označením (podle § 2 odst. 1 písm. b zákona o advokacii: jedná se o státní příslušníky členského státu EU, smluvního státu Dohody o EHP nebo Švýcarské konfederace, anebo státní příslušníky jiného státu, kteří jsou v některém z uvedených států trvale usazeni, a tito mají prokázat, že v domovském státě získaly oprávnění poskytovat právní služby pod profesním označením domovského státu, které bylo oznámeno ve sdělení Ministerstva spravedlnosti, při čemž doklad musí být hostujícím evropským advokátem předložen s překladem do jazyka českého). Dokud hostující evropský advokát nesplní tuto povinnost, není oprávněn právní služby poskytovat. (§ 35k zákona o advokacii)

Hostující evropský advokát se ovšem nemůže stát členem českého sdružení nebo společníkem české společnosti. Dále nemůže být volen do orgánu ČAK (§ 35h zákona o advokacii).

Při poskytování právních služeb bez podstatnějšího přerušení po dobu jednoho měsíce na území ČR, je hostující evropský advokát povinen oznámit ČAK adresu místa v ČR pro doručování písemností ČAK. Následkem nesplnění povinnosti je uložení písemnosti s tím, že účinky doručení písemnosti nastávají třetím dnem po uložení. A

v případě poskytování právních služeb spočívajících v zastupování v řízení před soudy nebo jinými orgány, včetně obhajoby v trestním řízení, má povinnost ustanovit jiného advokáta jako svého zmocněnce pro doručování a oznámit soudu nebo jinému orgánu adresu sídla zmocněnce pro doručování při prvním úkonu, který vůči němu učiní, soud nebo jiný orgán od té chvíle zasílá písemnosti na adresu sídla zmocněnce pro doručování (§ 35j zákona o advokacii).

Při výkonu své profesní činnosti spočívající v zastupování klienta před soudy nebo jinými orgány, včetně obhajoby v trestním řízení má hostující evropský advokát povinnost řídit se právními a stavovskými předpisy hostitelského státu (v tomto případě předpisy ČR). V záležitostech neupravených těmito předpisy, je hostující evropský advokát povinen dodržovat povinnosti, které stanoví právní, stavovské či jiné předpisy o poskytování právních služeb státu jeho původu. (§ 35i zákona o advokacii)

Při poskytování jiných právních služeb, než které jsou uvedeny v odstavci 1, je hostující evropský advokát povinen dodržovat povinnosti, které jsou stanoveny předpisy domovského státu. Pokud předpisy domovského státu některou otázku neupravují, použijí se při poskytování právních služeb hostujícím evropským advokátem ustanovení § 3 odst. 1 a 2, § 16, 17, § 18 odst. 1, § 19 až 21, § 22 odst. 1, § 24 odst. 1 až 3, § 25, 26 a 28, jakož i ustanovení zvláštních právních předpisů, pokud upravují poskytování právních služeb advokáty.

Při poskytování jiných právních služeb je hostující evropský advokát povinen dbát předpisů domovského státu a jen podpůrně ustanovení českého zákona o advokacii – o nezávislosti a komplexním právním poradenství advokátem, právech a povinnostech advokátů ve vztahu ke klientovi, odměně za služby advokáta, odpovědnosti za škodu způsobenou klientovi, dokumentaci služeb poskytovaných advokátem, zastoupení jiným advokátem a obligatorním smírčím řízení před orgánem ČAK ve sporu s jiným advokátem nebo koncipientem.⁶⁹ Navíc za naplnění předpokladu, že to po něm vzhledem k dočasnému a příležitostnému poskytování služeb lze rozumně požadovat. Na hostujícího advokáta se ale i v dalších situacích vztahují ustanovení českého zákona o advokacii, konkrétně o chránění a prosazování práv a oprávněných zájmů klienta, důstojnosti výkonu advokacie, povinnosti odmítnout poskytnout právní služby a

⁴⁷ Viz § 16,17, 19-21 a 24 odst. 1 a 2 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii

odstoupit od smlouvy o jejich poskytnutí, zachovávání mlčenlivosti a odpovědnosti za škodu způsobenou klientovi.

Naopak některé právní úkony zákon hostujícímu evropskému advokátovi výslovně odepírá: sepisování smluv o převodu nemovitostí, zástavní smlouvy a smlouvy o převodu nebo nájmu podniku nebo jeho části. Hostující evropský advokát také není oprávněn činit prohlášení o pravosti podpisu (§ 35h odst. 3 zákona o advokacii).

4.4. Usazený evropský advokát

Charakteristickým rysem činnosti usazeného evropského advokáta je soustavnost, tj. advokát poskytuje právní služby na území ČR soustavně, opakovaně. Postavení usazeného evropského advokáta nejen v českém zákoně o advokacii, ale obecně v českém právním řádu vychází ze směrnice 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace. Česká právní úprava usazeného evropského advokáta tedy sleduje ustanovení uvedené směrnice.

Usadí-li se evropský advokát na území ČR trvale, musí být zapsán v seznamu evropských advokátů, který je veden ČAK, a to za podmínky podání písemné žádosti. K žádosti je nutné přiložit doklad o státním příslušenství členského státu EU, průkaz oprávnění poskytovat právní služby v domovském státě ne starší 3 měsíců a doklad o pojištění pro případ odpovědnosti za škodu a uhradit stavovský poplatek. ČAK vydá evropskému advokátovi osvědčení o zápisu po splnění uvedených podmínek. O zápisu v českém seznamu evropských advokátů je neprodleně informován příslušný orgán v domovském státě evropského usazeného advokáta (§ 35m odst. 1, 2, 3, 4 zákona o advokacii).

Usazený evropský advokát poskytuje na území ČR právní služby pod profesním označením svého domovského státu a v jazyce svého domovského státu (§ 35n odst. 2 zákona o advokacii). Oproti hostujícímu evropskému advokátovi se usazený evropský advokát může stát členem sdružení i společníkem společnosti, nebo může vykonávat advokacii ve vztahu podřízenosti - jako zaměstnaný advokát (§ 35n odst. 4 zákona o advokacii). Dále je oprávněn účastnit se sněmu ČAK, nemůže být však zvolen do jakéhokoli orgánu ČAK (§ 35n odst. 5 zákona o advokacii).

Usazený evropský advokát podléhá českému zákonu o advokacii a stavovským předpisům o právech a povinnostech advokátů, případně dalším právním předpisům, které uvádějí práva a povinnosti advokátů v souvislosti s výkonem advokacie (§ 35n odst. 1 zákona o advokacii).

Dle zákona o advokacii může být i usazenému evropskému advokátovi oprávnění k poskytování právních služeb ČAK pozastaveno (např. při pozastavení oprávnění poskytovat právní služby v domovském státě pod profesním označením domovského státu).

Oprávnění k výkonu advokacie zaniká i evropskému usazenému advokátovi vyškrtnutím ze seznamu advokátů. Důvodem vyškrtnutí je některá ze skutečností uvedených v § 7b nebo rozhodnutí ČAK v případech uvedených v § 8 a § 10.

Usazený evropský advokát je ze seznamu evropských advokátů vyškrtnut ke dni úmrtí, ke dni právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého, v případě, že mu bylo uloženo kárné opatření dočasného zákazu poskytování právních služeb, byl-li vůči němu či společnosti, jíž je společníkem, prohlášen konkurs, podal-li ČAK písemnou žádost o vyškrtnutí, nebo byl zapsán do (českého) seznamu advokátů.

Pokud však usazený evropský advokát pozbyl oprávnění poskytovat v domovském státě právní služby, přestal-li být státním příslušníkem členského státu EU nebo EHP, byl-li pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem advokacie nebo k jinému trestu za jiný trestný čin, pokud touto trestnou činností ohrozil důvěru v řádný výkon advokacie, nebo je v prodlení se zaplacením příspěvku ČAK delší než 6 měsíců, za takových okolností ČAK rozhoduje o vyškrtnutí usazeného evropského advokáta ze seznamu evropských advokátů.

Podle znění směrnice 98/5/ES český zákon o advokacii uvádí možnost zapsat do seznamu domácích (českých) advokátů usazeného evropského advokáta na základě jeho písemné žádosti a po složení slibu. Takovým zápisem je usazený evropský advokát ve stejném postavení jako domácí advokáti. Pro zápis musí evropský advokát splnit zejména obecné podmínky pro výkon činnosti advokáta: plná způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, neuložení kárného opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů, nevyškrtnutí ze seznamu advokátů z důvodu prohlášení konkursu vůči advokátovi či společnosti, jíž je společníkem, neexistence pracovněprávního nebo obdobného poměru

neslučitelného s výkonem advokacie a uhradí poplatek stanovený stavovskými předpisy.

Poté má evropský advokát tři možnosti splnění zvláštních podmínek pro zápis. Zprvė pokud prokáže, že je oprávněn poskytovat právní služby (způsobem uvedeným v § 3 zákona o advokacii: „...je při poskytování právních služeb nezávislý, vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta...“) azároveň složí uznávací zkoušku (podle § 54 odst. 3 zákona o advokacii). Takto zapsaný usazený evropský advokát je oprávněn poskytovat právní služby jen v oblasti práva státu, v němž získal oprávnění k poskytování právních služeb, a v oblasti práva mezinárodního.

Druhou možností, že advokát prokáže poskytování právních služeb v ČR bez podstatnějších přerušení jako usazený evropský advokát po dobu alespoň tří let, a to v oblasti práva ČR – tuto podmínku může ČAK zcela či zčásti prominout: prokáže-li žadatel o zápis do seznamu advokátů v pohovoru před komisí jmenovanou předsedou ČAK, že jeho znalosti o právu ČR a znalosti stavovských předpisů, jakož i zkušenosti získané v průběhu dosavadního poskytování právních služeb jsou dostatečné k výkonu advokacie.

A konečně třetím případem je, že advokát prokáže splnění podmínky profesního vzdělání a praxe (jako osoba, která je státním příslušníkem členského státu EU, smluvního státu Dohody o EHP nebo Švýcarské konfederace, nebo jiného státu a je v některém z uvedených států trvale usazena, a současně v některém z uvedených států získala oprávnění poskytovat právní služby pod profesním označením takového státu) a složí zkoušku způsobilosti dle § 54 odst. 2 zákona o advokacii.

4.5. Zahraniční společnost (§ 35s - § 35u zákona o advokacii)

Usazenému evropskému advokátovi se vedle samostatného výkonu advokacie nabízí další možnosti – jedná se o činnost společníka ve společnosti dle § 15 zákona o advokacii v souladu s čl. 11 směrnice 98/5/ES („*Společný výkon advokacie*“) nebo činnost společníka tzv. zahraniční společnosti dle § 35s zákona o advokacii. Tato společnost má sídlo nebo organizační složku svého podniku v některém z domovských států a současně je zahraniční společnost nebo její organizační složka zapsána do obchodního rejstříku. Společníky zahraniční společnosti jsou pouze advokáti nebo jiné fyzické osoby oprávněné poskytovat právní služby v některém z domovských států pod

profesním označením. Zahraniční společnost má jako předmět podnikání pouze poskytování právních služeb, a to prostřednictvím advokátů nebo usazených evropských advokátů. V pracovním poměru k zahraniční společnosti mohou být advokáti, usazení evropské advokáti a advokátní koncipienti. (§ 35s odst. 1 zákona o advokacii)

V obchodním rejstříku může být zapsán jako statutární orgán zahraniční společnosti nebo vedoucí její organizační složky pouze advokát nebo usazený evropský advokát, který je společníkem zahraniční společnosti. Oproti tomu u osoby prokuristy zahraniční společnosti se vyžaduje pouze kvalifikace advokáta nebo usazeného evropského advokáta. (§ 35s odst. 2 zákona o advokacii)

Podle § 35s odst. 3 zákona o advokacii může zahraniční společnost zaměstnávat v pracovním poměru pouze advokáty, usazené evropské advokáty a advokátní koncipienty.

Zákon o advokacii dále stanoví povinnost společníkovi, který ručí za dluhy zahraniční společnosti celým svým majetkem, pojistit se pro případ odpovědnosti zahraniční společnosti za újmu vzniklou v souvislosti s poskytováním právních služeb na území ČR, a to ode dne zápisu zahraniční společnosti nebo její organizační složky do obchodního rejstříku. Pokud společnost nemá žádné neomezeně ručící společníky, musí se ode dne zápisu nebo zápisu organizační složky do obchodního rejstříku pojistit pro případ odpovědnosti za újmu vzniklou v souvislosti s poskytováním právních služeb na území ČR (obdobně jako společnost s ručením omezeným). Zahraniční společnost, která má alespoň jednoho neomezeně ručícího společníka, musí být pojištěna obdobně jako komanditní společnost. (§ 35t zákona o advokacii)

Zahraniční společnost má povinnost předložit ČAK stejnopis nebo úředně ověřenou kopii pojistné smlouvy (případně jiný doklad), dosvědčující existenci, podmínky a rozsah odpovídajícího pojištění společníků zahraniční společnosti nebo pojištění zahraniční společnosti. Povinnost předložení takového dokladu má být splněna do konce kalendářního roku, ve kterém byla společnost zapsána do seznamu zahraničních společností, a poté vždy do konce kalendářního roku, který předchází kalendářnímu roku, na nějž se pojištění vztahuje. Sama ČAK si může doklad kdykoli vyžádat a zahraniční společnost je povinna doklad předložit. (§ 35t zákona o advokacii)

Splnění podmínek ohledně pojištění advokátů (resp. společnosti) je předpoklad zápisu zahraniční společnosti nebo její organizační složky do obchodního rejstříku,

doklad o pojištění se ukládá do sbírky listin obchodního rejstříku (§ 35t zákona o advokacii).

ČAK je oprávněna podat soudu návrh na výmaz zahraniční společnosti nebo její organizační složky z obchodního rejstříku, pokud zahraniční společnost nesplňuje zákonné podmínky - podmínky vzniku, pojistná povinnost, povinnost předložit doklad o pojištění na vyzvání ČAK (§ 35t zákona o advokacii).

Část čtvrtá zákona o advokacii stanoví pravidla pro fungování zahraničních společností v ČR a doplňuje, že lze použít i ustanovení zákona upravujícího právní poměry obchodních společností a družstev, není-li takový postup výslovně vlastním ustanovením zákona o advokacii vyloučen. I pro případ přemístění sídla zahraniční společnosti na území ČR se mají užít ustanovení zákona o advokacii části věnované zahraniční společnosti.

4.6. Etický kodex

Kromě stěžejního zákona upravujícího problematiku advokacie (zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii), který však neupravuje podrobná pravidla o povinnostech advokátů ve vztahu k veřejnosti, jsou důležitou normou „Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů ČR“ (tzv. etický kodex) schválená usnesením předsednictva ČAK dne 31. října 1996. Etický kodex byl vypracován na základě § 17 zákona o advokacii, který odkazuje na povinnost advokáta dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže, provedení bylo vyhrazeno stavovskému předpisu. Všechna tato pravidla je nutno vykládat zcela v souladu se všeobecnou základní zásadou zachování vážnosti a důstojnosti advokátního stavu.

Dnešní etický kodex měl v období od znovuoobnovení svobodné advokacie dva předchůdce - stavovské dokumenty ve formě usnesení výboru Ústředí české advokacie ze dne 1. října 1990 o některých pravidlech soutěže a později usnesení předsednictva ČAK z 21. ledna 1992 o některých pravidlech soutěže.⁷⁰ Při srovnání s etickým kodexem je zřejmý sklon k postupné liberalizaci pravidel a snaha o pokrytí širší materie vztahů.

⁷⁰ Řehulová, L. Informace o podnikání advokáta v podmínkách právní úpravy České republiky. Právní rozhledy, 2009, č. 3, s. 82 an.

5. Právní úprava ve Francii

Stejně jako český a další evropské právní řády i ten francouzský musí být v souladu s unijním právem. Francie se v tomto liší od ČR v tom smyslu, že byla již zakládajícím státem ES a sama se tak podílela na vytváření evropského unijního práva.

Pro mou práci je důležitá právní úprava týkající se postavení advokáta a jeho činnosti. Pro evropského advokáta, který bude vykonávat činnost ve Francii, jsou zásadní zejména následující právní předpisy: zákon č. 71-1130 ze dne 31. prosince 1971 novelizující úpravu určitých soudních a právnických profesí⁷¹, nařízení č. 91-1197 ze dne 27. listopadu 1991 o organizaci advokátní profese⁷² a normativní rozhodnutí č. 1999-001⁷³, jímž se zavádí sjednocený vnitřní řád francouzských advokátních komor.

5.1. Zákon č. 71-1130 ze dne 31. prosince 1971 novelizující úpravu určitých soudních a právnických profesí

Co se týče zákona č. 71-1130, je pro téma mé práce podstatným § 11 hlavy druhé: „*O organizaci a správě profese*“, který je součástí části první: „*Vytvoření a organizace nové právní profese*“. Dále § 11 stanoví podmínky pro výkon profese advokáta. V prvním odstavci jsou uvedeny požadavky týkající se původu advokáta – tedy kromě dalších možností se může jednat o Francouze, občana členského státu či občana státu přistoupiвшého k Dohodě o EHP, s výhradami dle Rady EU. Advokát má být držitelem alespoň magisterského titulu v oboru práva či jiného titulu (diplomu) uznávaného jako ekvivalentní pro výkon profese společnou vyhláškou ministra spravedlnosti a ministra odpovědného za univerzity (vysoké školy). Advokát nesmí být pachatelem činu, jako je jednání, které odporuje cti, poctivosti nebo dobrým mravům a

⁷¹Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques [citováno 18. 6. 2015]. Dostupný z

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000508793&fastPos=1&fastReqId=688472635&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>

⁷²Décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat [citováno 18. 6. 2015].

Dostupný z

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000356568&fastPos=2&fastReqId=189796192&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>

⁷³ Viz Balík, S., Král, V., Sonnewendová, S. & Wurstová, J. 2004. Advokát v EU: právní předpisy o advokacii v zemích Evropské unie. 1. vyd. Plzeň: Čeněk, s. 45

kteřé je důvodem odsouzení. Nesmí se dopustit ani činu obdobného, který vede k uložení disciplinární či správní sankce ve formě zproštění funkce, vyškrtnutí, odvolání a odnětí schválení či povolení. A také stejně jako v českém právním řádu advokát nesmí být dotčen úpadkem, konkurzem. A v neposlední řadě se uplatní právní ustanovení přijatá k aplikaci směrnice 2005/36/ES, o uznávání odborných kvalifikací a právní ustanovení, která se týkají osob vykonávajících určité funkce nebo činnosti ve Francii. Vykonávat profesi advokáta tedy může ve Francii osoba, která je držitelem osvědčení o způsobilosti pro povolání advokáta, nebo v případě vzájemnosti podle následujících pravidel. Pokud se jedná o advokáta ze státu mimo EU či Dohodu o EHP, který není držitelem osvědčení o způsobilosti pro povolání advokáta, musí se podrobit kontrolnímu přezkoušení jeho znalostí francouzského práva a to za podmínek určených nařízením Státní rady (Conseil d'Etat). Až po prokázání dostatečné znalosti francouzského práva může být advokát zapsán jako advokát oprávněný poskytovat právní služby ve Francii. Totéž platí pro státního příslušníka členského státu EU nebo státu, který je stranou Dohody o EHP, který získal status advokáta na území mimo tyto státy a nemůže se tedy dovolat právní úpravy na základě směrnice 2005/36/ES, o uznávání odborných kvalifikací.

5.2. Nařízení č. 91-1197 ze dne 27. listopadu 1991 o organizaci advokátní profese

Druhým významným předpisem je nařízení č. 91-1197 o organizaci advokátní profese a to zejména jeho § 99 v oddíle prvním: „Zápis do seznamu“ části druhé: „Přístup k profesi advokáta“. Pododdíl nařízení, do jehož rozsahu § 99 náleží, se zabývá zvláštními ustanoveními týkajícími se uznávání odborné kvalifikace osob, které získali oprávnění k výkonu profese advokáta v členském státě EU nebo ve státě přistoupiším k Dohodě o EHP (mimo Francie).

§ 99 uvádí možnost zapsání advokáta do seznamu advokátů, aniž by splnil podmínku získání diplomu, teoretické a praktické přípravy či absolvování profesní zkoušky podle § 11 a § 12 zákona novelizujícího úpravu určitých soudních a právnických profesí. Zapiše se osoba, která úspěšně ukončila postsekundární studium v délce nejméně jednoho roku nebo v délce odpovídající (po ukončení středoškolského studia požadovaného pro vstup na vysokou školu) nebo vyšší, jakož i odbornou

přípravu, která může být požadována navíc k uvedenému postsekundárnímu vzdělání, a zároveň tato osoba doloží:

1. diplom, certifikát, jiný titul nebo jiná obdobná příprava umožňující výkon profese v členském státě EU nebo v jiném státě, který je stranou Dohody o EHP, takový doklad má být vydán:

a) příslušným orgánem tohoto státu a osvědčuje přípravu získanou převážně v rámci EHP; nebo

b) třetím státem za předpokladu, že je doklad ověřen příslušným orgánem některého členského státu nebo státu – strany Dohody o EHP, která uznala diplom, certifikát, titul nebo jiná obdobná příprava, a tím se potvrzuje, že držitel má odbornou praxi nejméně tří let v tomto státě;

2. nebo nepřetržitý výkon profese po dobu nejméně dvou let během předcházejících deseti letech v jiném členském státě, nebo státě – straně Dohody o EHP, který neupravuje přístup k profesi nebo výkon této profese za předpokladu, že tento výkon profese byl osvědčen příslušným orgánem tohoto státu. Nicméně podmínka dvou let odborné praxe se nevyžaduje, pokud doklad o dosaženém vzdělání, jehož je žadatel držitelem, prokazuje přípravu k povolání upravenou s přímým přístupem k výkonu povolání.

Pokud ovšem znalosti advokáta nabyté během jeho odborné praxe jsou takové povahy, že by bylo ověření zbytečné, musí žadatel podstoupit zkoušku způsobilosti před porotou podle § 69 nařízení (další podrobnosti k obsahu a způsobu přezkoušení stanoví nařízení ministra spravedlnosti, po konzultaci s Národní radou advokátních komor), a to za některé z podmínek:

1. příprava k povolání advokáta pokrývá podstatně odlišné obory než ty, které jsou obsaženy v programech přijímací zkoušky do krajského centra pro profesní vzdělávání a kvalifikaci k povolání advokáta;

2. pokud jeden nebo více odborných činností, jejichž výkon je podmíněn získáním diplomu a zkoušky nejsou upraveny v členském státě původu, nebo jsou upraveny odlišně, a že tato odlišnost značí specifické vzdělání a přípravu požadovanou ve Francii zahrnující obory podstatně odlišné od těch, na které se vztahuje diplom předložený žadatelem; nebo

3. pokud délka odborné přípravy, která se vyžaduje dle § 11, je nižší nejméně o jeden rok, které je stanoveno v § 11 zákona novelizujícího úpravu určitých soudních a právnických profesí.

Národní rada advokátních komor poté oznámí přijetí žádosti žadateli ve lhůtě jednoho měsíce, a pokud je to nutné, informuje žadatele o chybějících dokumentech. Ve lhůtě tří měsíců od podání kompletní žádosti se Národní rada vyjádří ve formě odůvodněného rozhodnutí. Pokud není rozhodnutí oznámeno v uvedené lhůtě, žádost se považuje za zamítnutou a žadatel se může odvolat k odvolacímu soudu v Paříži.

Rozhodnutím Národní rada stanoví seznam kandidátů přijatých k absolvování zkoušky způsobilosti. Zkoušku způsobilosti lze konat pouze třikrát. Národní rada vydá každé dva roky zprávu obsahující statistický souhrn přijatých rozhodnutí ohledně zápisu advokátů. Tato zpráva se zasílá zejména ministru spravedlnosti.

5.3. Normativní rozhodnutí č. 1999-001, jímž se zavádí sjednocený vnitřní řád francouzských advokátních komor

Normativní rozhodnutí bylo vydáno na základě zákona č. 71-1130 ze dne 31. prosince 1971, novelizující některé soudnické a právní profese⁷⁴. Rozhodnutí je rozděleno do hlav, dále členěných na články. Součástí rozhodnutí je také Etický kodex advokacie EU upravený v čl. 19.

Celé rozhodnutí je uvedeno preambulí. Stanoví, že rozhodnutí č. 1999-001 je sjednocením pravidel a zvyklostí výkonu povolání na celém území Francie na základě požadavků francouzského zákonodárského sboru. Preambule zmiňuje základní poslání advokáta jako rádce občanů i právnických osob a ochránce práva, kterým je především bránit čest, důstojnost, svobodu a práva každého. Text preambule též prohlašuje advokátní komory ve Francii za garanta nezávislosti advokátů, který dohlíží na dodržování práv a povinností advokátů.

V odůvodnění se rozhodnutí odkazuje na dřívější zakotvení pravidel pro advokáty v dekretech z roku 1972 (o povolání advokáta, o povolání právního poradce) a

⁷⁴Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques, [legifrance.gouv.fr](http://www.legifrance.gouv.fr) [citováno 17. 6. 2015]. Dostupný z http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=2A5A4884D4B87EFD84C5A3550804BEDE.tpdila16v_3?cidTexte=JORFTEXT000000508793&dateTexte=20150617#LEGIARTI000020196925

z roku 1991 (o nových pravidlech výkonu povolání advokáta). V průběhu prací na rozhodnutí č. 1999-001 byly srovnávány vnitřní řády jednotlivých advokátních komor ve Francii a v zámořských departmentech a územích, byly prostudovány a byly označeny jejich rozdílnosti. To vše bylo úkolem Komise pro harmonizaci Národní rady advokátních komor. Komise vytvořila návrh souboru pravidel, který se měl stát součástí vnitřního řádu každé advokátní komory ve Francii. Záleželo by pak jen na každé jednotlivé radě advokátní komory, jak soubor pravidel zapracuje – přímým vložením či pozměněním ustanovení vnitřního řádu. Návrh Komise pro harmonizaci byl schválen valnou hromadou Národní rady advokátních komor ve dnech 26. a 27. března 1999 jako normativní rozhodnutí č. 1999-001. Vznikla tím povinnost advokátním komorám ve Francii přijmout schválená pravidla do vlastních vnitřních řádů a zaslat Národní radě nové přizpůsobené vnitřní řády nejpozději do 31. října 1999. Sjednocený vnitřní řád bude poté představovat jednotný a společný kodex pro výkon povolání advokáta a bude mít přednost před odlišnými ustanoveními vnitřních řádů jednotlivých advokátních komor. Případné změny vnitřních řádů musí být předem předloženy ke schválení Národní radou advokátních komor.

Hlava první deklaruje zásady advokacie. Mimo jiné je zde advokacie definována jako svobodné a nezávislé povolání bez ohledu na způsob výkonu.⁷⁵ Stejně jako v ČR musí být i advokát ve Francii členem advokátní komory a musí dbát zákonných a jiných právních pravidel, které se ho týkají. S funkcí advokáta se pojí důstojnost, svědomitost, nezávislost, poctivost, lidskost, nestrannost, kolegialita, ohleduplnost, uměřenost, slušnost a dodržování zásady cti či nápomoci. Také nezbytný slib advokáta před započítím činnosti je základem jeho etiky: „*Slibuji, že jako právník, budu svoji funkci vykonávat důstojně, svědomitě, nezávisle, poctivě a lidsky.*“⁷⁶

Pokud by tomu tak nebylo, hrozí advokátovi kázeňský postih. Dalším bodem zásad je uchování služebního tajemství.

⁷⁵ Podobně § 3 odst. 1 českého zákona o advokacii: „*Advokát je při poskytování právních služeb nezávislý; je vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta.*“

⁷⁶ cnb.avocat.fr [citováno 18. 6. 2015]. Dostupný z http://cnb.avocat.fr/m/Etre-avocat-en-France-Reglementation-professionnelle-Les-obligations_a1450.html

6. Judikatura

Pro ilustraci právní teorie v praxi jsem zvolila několik skutečných případů, kdy se jednalo o spor v souvislosti s uznáváním kvalifikace advokátů.

6.1. Pravomoc České advokátní komory

Také v rámci českého právního řádu došlo ke sporu o uznání kvalifikace. Nejvyšší soud ČR svým usnesením sp. zn. 30 Cdo 1475/2013 ze dne 23. října 2013 ukončil spor mezi ČAK a žadatelem o zapsání do seznamu advokátních koncipientů. Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobce podle platných právních předpisů⁷⁷, neboť neshledal žádný ze zákonných předpokladů přípustnosti dovolání.

V prvním stupni Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem zamítl žalobu usilující o uložení povinnosti, aby ČAK žalobce zapsala do seznamu advokátních koncipientů. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalobce doručil žalované žádost o zápis do seznamu advokátních koncipientů, ale žalovaná zápis neprovedla pro nesplnění podmínky doložení vzdělání požadovaného ustanovením § 37 odst. 1 písm. b) zákona o advokacii: „*Komora zapíše do seznamu advokátních koncipientů každého, ...*

b) kdo získal vysokoškolské vzdělání v oboru právo

1. v magisterském studijním programu studiem na vysoké škole v České republice, nebo

2. studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v bodě 1 na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu (tj. zákon o vysokých školách), a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze

⁷⁷ Dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád - § 243c odst. 2: „*K přijetí usnesení o odmítnutí dovolání z důvodu, že dovolání není podle § 237 přípustné, je třeba souhlasu všech členů senátu.*“ a § 237: „*Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.*“

získat v oboru právo na vysoké škole v České republice, ... “

Žalobce úspěšně dokončil studia na Bratislavské vysoké škole práva (BVŠP, dnes Panevropská vysoká škola). Absolvoval zde bakalářské a navazující magisterské studium. Žalobce přitom ve svém tvrzení uvedl, že studoval české právo v Brně. BVŠP je soukromou zahraniční vysokou školou: státní souhlas k poskytování vysokoškolského vzdělání jí byl udělen vládou Slovenské republiky a to pro studijní program slovenské právo vyučovaný v sídle jejích fakult. Podle sdělení Ministerstva školství, vědy a výzkumu Slovenské republiky žádná z fakult této školy nemá oficiální sídlo mimo území Slovenské republiky. BVŠP tak poskytovala studium na území ČR prostřednictvím společnosti UNINOVA o.p.s. Ze skutkových zjištění vyplynulo, že BVŠP, která žalobci poskytla vzdělání, neobdržela český státní souhlas k poskytování vysokoškolského vzdělávání v oboru české právo na území ČR. Souhlas Slovenské republiky nezahrnoval možnost poskytovat vzdělání prostřednictvím jiného subjektu a mimo sídla dotčené vysoké školy. Doklady o dosaženém vzdělání předložené žalobcem tudíž neprokazují dosažení vzdělání předepsaného zákonem o advokacii pro zápis do seznamu advokátních koncipientů.

Žalobce kromě jiného poukazyval na diskriminaci, neboť tři absolventi dotčené vysoké školy již byli zapsáni do seznamu advokátních koncipientů. ČAK vysvětlila, že došlo k omylu a tyto absolventy zapsali na základě pochybení pracovníci ČAK, kterým z tohoto důvodu již skončil pracovní poměr k ČAK.

Žalobce se odvolal, ovšem Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, neboť souhlasil se závěry soudu prvního stupně⁷⁸, a to zejména s odůvodněním, že ČAK byla oprávněna přezkoumávat obsah studia žadatele. Žalobce studoval na vysoké škole, která má akreditaci pouze pro právo slovenské (a akreditace se tedy v tomto případě vztahuje pouze na území Slovenské republiky), a proto žalobce neprokázal, že by splnil podmínky stanovené § 37 odst. 1 písm. b) zákona o advokacii (viz výše).

Žalobce dále v odvolacím řízení předložil nostrifikační rozhodnutí vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen MŠMT) dne 27. ledna 2012. MŠMT rozhodlo o uznání diplomu vydaného BVŠP a potvrdilo jeho rovnocennost s vysokoškolským diplomem a dodatkem k diplomu vydaným v ČR.

⁷⁸ Podle § 219 o. s. ř.: „*Odvolací soud rozhodnutí potvrdí, je-li ve výroku věcně správné.*“

K tomuto argumentu odvolací soud uvedl, že i když Univerzita Karlova (správně ovšem MŠMT) nostrifikovala diplom žalobce, ČAK jako představitel profesní organizace je oprávněna při zápisu do seznamu advokátů zkoumat skutečný obsah studia.⁷⁹

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání k Nejvyššímu soudu. Žalobce uvedl, že v rámci judikatury dovolacího soudu nebyla dosud komplexně řešena otázka, kterou se zabývaly soudy prvního a druhého stupně, a to pravomoc ČAK přezkoumávat vzdělání osob ucházejících se o postavení koncipienta. Žalobce se domníval, že v jeho případě byly dány jiné okolnosti než v řízení sp. zn. 32 Cdo 583/2010, neboť žalobce studoval obor právo s cílem stát se právníkem, k tomuto cíli bylo zaměřeno i celé studium. Žalobce nesouhlasil se závěrem soudů obou stupňů, že ČAK je oprávněna přezkoumávat vzdělání žadatelů. Navíc znovu připomněl nostrifikační osvědčení, které podle něj prokazuje, že jeho vzdělání plně odpovídá zákonným požadavkům pro zápis do seznamu koncipientů. Pokud by ho ČAK nezapsala do seznamu koncipientů, bylo by jí tím přiznáno právo přezkoumávat dokument vydaný MŠMT a byl by zpochybněn smysl a účel nostrifikačních řízení. Při takovém postupu podle zákona o advokacii by pak fakticky neexistovala v zahraničí škola, která by naplnila požadované podmínky. Žalobce dále připomněl fakt, že ČAK v obdobných případech v minulosti žadatele do seznamu koncipientů běžně zapisovala až od určité doby. Někteří spolužáci žalobce (absolventi BVŠP) byli přijati jako soudní či exekutorští čekatelé bez dalšího. Žalobce ze všech uvedených důvodů požadoval zrušení napadeného rozsudku odvolacího soudu a vrácení věci tomuto soudu k novému rozhodnutí.

ČAK jako žalovaná se domnívala, že napadené rozhodnutí nemá zásadní právní význam (to netvrdil ani sám žalobce), a proto by dovolací soud měl dovolání jako nepřijatelné odmítnout. Zároveň ČAK uvedla důvody ve prospěch původního rozhodnutí a navrhla, aby případně dovolání bylo soudem zamítnuto.

Nejvyšší soud jako soud dovolací potvrdil, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou s právnickým vzděláním, stalo se tak ve lhůtě vymezené zákonem, je charakterizováno obsahovými i formálními znaky požadovanými zákonem. Soud však

⁷⁹Viz již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2012, sp.zn. 32 Cdo 583/2010, kdy soud potvrdil pravomoc ČAK: „...žalovaná (ČAK) jako subjekt odpovědný za posuzování žádostí o zápis do seznamu koncipientů (a do seznamu advokátů) má legitimní právo střežit úroveň vzdělání uchazečů o zápis...“

konstatoval, že dovolání není přípustné podle platného práva, neboť rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé nemá po právní stránce zásadní význam ve smyslu příslušných právních ustanovení.

Podle ustanovení § 37 odst. 1 písm. b) zákona o advokacii musí vysoká škola v zahraničí pro to, aby mohl být její absolvent zapsán do seznamu koncipientů, kumulativně splňovat dvě základní podmínky: jde o vysokou školu oprávněnou poskytovat vysokoškolské vzdělání na území jiného státu podle předpisů tohoto státu a musí takové vzdělání poskytovat v zahraničí. MŠMT oproti tomu uzná zahraniční studium (pokud jsou splněny zákonné předpoklady) za rovnocenné domácímu pro účely užívání získaného titulu a pro účely dalšího studia.

Nejvyšší soud již dříve (v rozsudku ze dne 25. ledna 2012, sp. zn. 32 Cdo 583/2010) prohlásil, že ČAK jako subjekt odpovědný za posuzování žádostí o zápis do seznamu koncipientů má legitimní právo dbát na úroveň vzdělání uchazečů o zápis. Z toho se odvozuje, že ČAK vykonávající veřejnou správu na úseku advokacie je oprávněna v každém jednotlivém případě i k ověření požadavku, zda takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v ČR.

Podle Nejvyššího soudu se odvolací soud se neodchýlil od názoru Nejvyššího soudu vysloveného ve výše citovaném rozsudku a rozhodnutí odvolacího soudu je v souladu se zněním § 37 odst. 1 písm. b) zákona o advokacii.

Žalobce dále podal stížnost k Ústavnímu soudu, která byla usnesením ze dne 7. 3. 2014 ve věci sp. zn. I.ÚS 110/14 jako zjevně neopodstatněná odmítnuta vzhledem k tomu, že do ústavně zaručených práv stěžovatele zasaženo nebylo. Stěžovatel (původní žalobce) tvrdil, že rozhodnutími obecných soudů byla porušena jeho základní ústavní práva - právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu včetně práva na získávání prostředků na živobytí a právo na spravedlivý proces. K tomu Ústavní soud připomněl rozsah své pravomoci: přezkum z hlediska dodržení ústavněprávních principů (zda v řízení nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku, chráněná práva nebo svobody účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy). K právu na svobodnou volbu povolání, přípravu k němu a k právu na získávání prostředků na živobytí Ústavní soud uvedl, „že tato práva jakožto práva hospodářská nejsou absolutní, resp. že právo na svobodnou volbu povolání není klasickým základním

právem, jehož omezení by muselo úspěšně projít testem proporcionality, a že zákonodárci je otevřen poměrně široký manévrovací prostor“. V posuzované věci pak Ústavní soud uzavřel, že obecné soudy rozhodující ve věci se nedopustily extrémního výkladu obyčejného práva, který by vybočil z mezí ústavnosti. Stejný závěr byl učiněn i v otázce práva na spravedlivý proces, které soudy též nebylo porušeno, „*neboť stěžovateli se dostalo právní ochrany ve třech instancích, byť s poněkud jiným výsledkem, než o který usiloval“*.⁸⁰

6.2. Rozsudek SDEU ve spojených věcech C-58/13 a C-59/13 Angelo Alberto Torresi a Pierfrancesco Torresi proti Consiglio dell'Ordine degli Avvocati di Macerata⁸¹

SDEU upřesnil své stanovisko k výkladu čl. 3 směrnice 98/5/ES o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace: „*Návrat do členského státu za účelem výkonu povolání advokáta pod profesním označením udělovaným v jiném členském státě nepředstavuje zneužívající jednání. Možnost, aby si občané Unie zvolili členský stát, v němž chtějí získat svou odbornou kvalifikaci, i členský stát, v němž hodlají vykonávat své povolání, je nedílnou součástí výkonu základních svobod zaručených Smlouvami.*“⁸²

Cílem směrnice bylo usnadnit trvalý výkon povolání advokáta (jako osoby samostatně výdělečně činné nebo jako osoby v pracovním poměru) v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána odborná kvalifikace za podmínky výkonu povolání pod původním profesním označením. Směrnice stanoví, že příslušný orgán hostitelského členského státu provede zápis advokáta po předložení průkazu oprávnění potvrzujícího jeho zápis u příslušného orgánu domovského členského státu, kde své profesní označení získal.

⁸⁰ nalus.usoud.cz [citováno 18. 6. 2015]. Dostupný z

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=82901&pos=12&cnt=29&typ=result>

⁸¹ Rozsudek ze dne 17. 1. 2014, A. A. Torresi (C-58/13) a P. Torresi (C-59/13) v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati di Macerata, ECLI:EU:C:2014:2088

⁸² Hájičková, K.: Z judikatury Soudního dvora EU, Bulletin advokacie 10/2014, s. 56 [citováno 20. 6. 2015] Dostupný z <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgrpweyk7geyf643uojptknq&groupIndex=0&rowIndex=0>

Italští občané Angelo Alberto a Pierfrancesco Torresi obdrželi vysokoškolský titul v oboru právo v Itálii a později i vysokoškolský titul v oboru právo ve Španělsku. Dne 1. prosince 2011 byli zapsáni jako advokáti do seznamu Ilustre Colegio de Abogados de Santa Cruz de Tenerife (advokátní komora v Santa Cruz de Tenerife, Španělsko). Dne 17. března 2012 podali k radě komory v Maceratě, Itálie, žádost o zápis do zvláštní části seznamu advokátů – advokáti, kteří jsou držiteli profesního označení udělovaného v jiném členském státě než v Itálii, ale jsou usazeni v Itálii. Po nekonání Rady komory v Maceratě se advokáti obrátili na Národní radu advokátní komory, aby o jejich žádostech o zápis rozhodla. Dle jejich tvrzení splnili podmínku pro zápis - předložení průkazu oprávnění potvrzujícího zápis u příslušného orgánu v domovském členském státě (v daném případě ve Španělsku).

SDEU připomíná, že k usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána odborná kvalifikace, zavedla směrnice mechanismus vzájemného uznávání profesních označení migrujících advokátů, kteří chtějí vykonávat činnost pod původně uděleným profesním označením. Unijní zákonodárce měl v úmyslu odstranit rozdíly v národních právních rádech týkající se podmínek zápisu, neboť tyto rozdíly byly původem nerovností a překážek volného pohybu. Směrnice měla za cíl dosažení plné harmonizace podmínek vyžadovaných k aplikaci ustanovení o právu usazování advokátů.

SDEU zdůraznil, že se jednotlivci nemohou norem unijního práva dovolávat podvodně nebo zneužívajícím způsobem a že členský stát je oprávněn přijmout všechna nezbytná opatření, která jeho vlastním státním příslušníkům zabrání zneužívajícím se způsobem vyhnout pravidlům vnitrostátní právní úpravy. SDEU připomněl, že ke zjištění existence zneužívajícího jednání je zapotřebí splnění objektivního prvku (nebylo dosaženo cíle sledovaného unijními právními předpisy a to i přesto, že formálně byly předpisy dodrženy) a prvku subjektivního (zřejmá vůle získat neoprávněnou výhodu).

Okolnosti tohoto případu podle SDEU nemohou představovat zneužití práva usazování. Naopak pokud státní příslušník členského státu získá ve své zemi vysokoškolský titul a poté se odebere do jiného členského státu, aby v něm získal odbornou kvalifikaci advokáta, a následně se vrátí do své domovské země, aby tam vykonával povolání advokáta pod profesním označením udělovaným v jiném členském státě, představuje toto jednání dosažení jednoho z cílů směrnice – svobody usazování.

Ani fakt, že žádost o zápis do seznamu advokátů byla podána krátce po získání profesního označení v domovském členském státě, nepředstavuje zneužití ustanovení unijního práva, neboť směrnice neuvádí jako podmínku pro zápis splnění jakékoli doby praxe v domovském členském státě.

Podle SDEU má jednotlivec jako státní příslušník členského státu právo zvolit si členský stát, v němž chce získat svou odbornou kvalifikaci, i členský stát, v němž má v úmyslu vykonávat své povolání. Toto právo je nedílnou součástí aplikace základních svobod zaručených unijním právem.

Závěr

V mé práci jsem definovala pojem a postavení advokáta, jak ho vnímá evropské unijní právo. Předložila jsem úpravu primárního práva představující základní ustanovení pro činnost advokáta působícího v EU v jiném než domovském státě. Podle sekundárního práva EU může advokát vykonávat svou činnost v rámci ustanovení jednotlivých směrnic - o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů (hostující advokát), o službách na vnitřním trhu, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace, o uznávání odborných kvalifikací.

Kromě legislativních textů je činnost advokáta obsahem mnohých rozhodnutí SDEU. Tato rozhodnutí upřesňují či vyjasňují znění pravidel primárního a sekundárního práva EU.

V práci je zároveň též uvedena právní úprava evropského advokáta, která je platná a účinná v ČR. Tato právní úprava převzala a zabudovala znění unijního práva. Prostřednictvím jejich ustanovení tak mohou evropští advokáti z členských států EU poskytovat právní služby na našem území. Nabízí se jim zejména dva způsoby – právní služby poskytované dočasně hostujícím evropským advokátem anebo trvale usazeným evropským advokátem, pokud splní požadavky stanovené zákony (uznání kvalifikace, praxe, ...). Obě formy advokátní činnosti jsem představila prostřednictvím diplomové práce.

Možnost poskytovat právní služby mimo domovský stát avšak v rámci EU je dnes již samozřejmostí, ale nebylo tomu tak vždy. Tato možnost se postupně vyvíjela jako obsah primárního práva, základního právního pramene EU. V souvislosti na s unijním právem sekundárním jsem uvedla proces harmonizace, který se týkal též ČR.

V současnosti proto využíváme liberalizace poskytování (nejen) právních služeb po celém území EU díky relativně celistvé právní úpravě advokátů a jejich činnosti jak v unijním právu, tak i v jednotlivých národních právních řádech. Věřím, že jsem prokázala, že dnešní EU je velice otevřená přesunům za účelem práce. Stále existují podmínky, které je nutné splnit pro využití možností v zahraničí v rámci EU, avšak určité podmínky musí splnit každý advokát i ve vlastní zemi. Takové podmínky nesmí

být diskriminační a já se domnívám, že se dnes nabízí dostatek pracovních příležitostí dostupných schopným advokátům.

Příloha

I. Evropský advokát v ČR

Advokátem je v ČR podle § 2 zákona o advokacii také ten, kdo je oprávněn poskytovat advokátní služby ve svém domovském státě (členský stát EU či EHP). Profesionální označení domovského státu přitom stanoví sdělení ministerstva spravedlnosti zveřejněné ve Sbírce zákonů pod č. 253/2004 Sb.⁸³

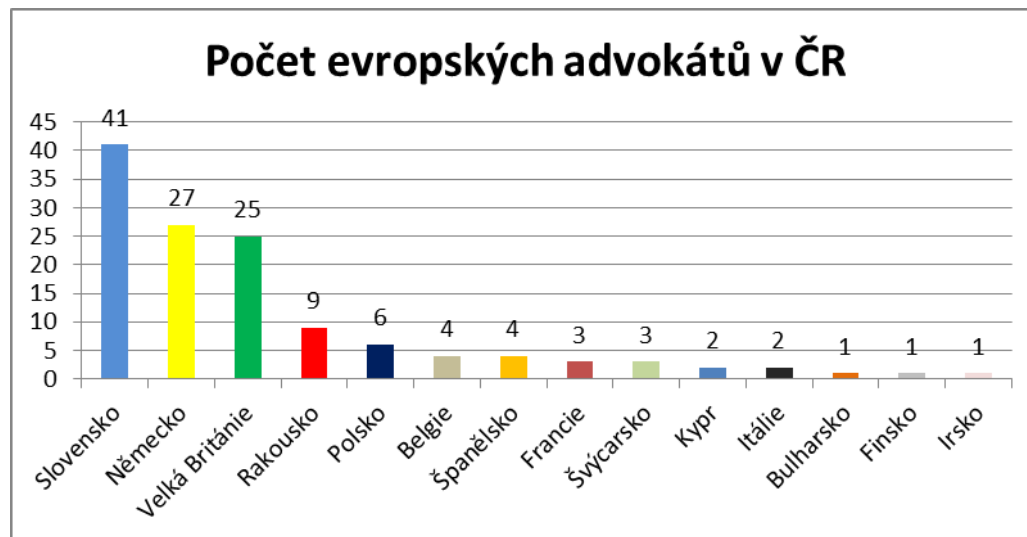
Belgie:	Avocat- Advocaat
Dánsko:	Advokat
Estonsko:	Vandeadvokaat
Finsko:	Asianajaja- Advokat
Francie:	Avocat
Irsko:	Barrister, Solicitor
Island:	Logmadur
Itálie:	Avvocato
Kypr:	Δικηγόρος
Lichtenštejnsko:	Rechtsanwalt
Litva:	Advokatas
Lotyšsko:	Zverinats advokats
Lucembursko:	Avocat- avoué

⁸³ msmt.cz [citováno 20. 6. 2015]. Dostupný z <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/kvalifikace-advokatu>

Maďarsko:	Ugyvéd
Malta:	Avukat- Prokuratur Legali
Německo:	Rechtsanwalt
Nizozemí:	Advocaat
Norsko:	Advokat
Polsko:	Adwokat- Radca prawny
Portugalsko:	Advogado
Rakousko:	Rechtsanwalt
Řecko:	Δικηγόρος
Slovensko:	Advokát- Komerčný právnik
Slovinsko:	Odvetnik- Odvetnica
Spojené království:	Advocate, Barrister, Solicitor
Španělsko:	Abogado
Švédsko:	Advokat

II. Evropští usazení advokáti v ČR

Ráda bych práci doplnila o informaci o počtech evropských advokátů působících v ČR a to dle jejich národnosti. Jedná se o aktuální data, která mi poskytla ČAK.

Zdroj: ČAK, odbor matriky

K 18. červnu 2015 vykazovala ČAK nejvíce oprávnění k výkonu advokacie v ČR u advokátů ze Slovenska. Jedná se pravděpodobně o přirozený stav, neboť i na českých právnických fakultách studuje mnoho slovenských občanů. Mezi dalšími důvody lze jmenovat minimální jazykovou bariéru, bezplatné vzdělávání na veřejných vysokých školách, společná vazba mezi samotnými státy i mezi obyvateli.

Obdobné důvody lze sledovat i u německých advokátů, kteří svým počtem zaujímají druhé místo. Stejně jako Slovensko, je i Německo naším sousedem a pojí nás silné hospodářské vztahy. Zároveň existuje řada advokátních kanceláří působících, jak na území Německa tak i ČR.

Na třetím místě lze najít Velkou Británii. Lze poznamenat, že se jedná o vzdálenější zemi s odlišným jazykem a slabšími hospodářskými vazbami s ČR. Významnou roli však může hrát univerzálnost angličtiny. Schopný právník s perfektní znalostí angličtiny nemá problém získat pozici kdekoliv na světě.

Po Velké Británii se umístily ostatní sousední země – Rakousko a Polsko. Relativně slabé umístění Polska může být překvapující. Hodnoty u zemí na dalších pozicích jsou jen v řádech jednotek a nemá proto smysl snažit se zde hledat možné

kauzality. Může se jednat o náhodné jevy, které nelze bez dalších informací přesně vysvětlit.

Do budoucna nelze očekávat výrazné změny v pořadí států. Lze však předpokládat absolutní nárůsty v počtu advokátů s jiným než českým občanstvím. Vycházím z předpokladu, že i nadále bude pokračovat proces globalizace a do ČR budou vstupovat nadnárodní advokátní kanceláře i samostatní advokáti ze zahraničí.

Zdroje

Monografie

- Balík, S., Král, V., Sonnewendová, S. & Wurstová, J. 2004. *Advokát v EU: právní předpisy o advokacii v zemích Evropské unie*. 1. vyd. Plzeň: Čeněk.
- Hakenberg, W. 2005. *Základy evropského práva*. 2. vyd. Praha: Beck.
- Hamulák, O. & Stehlík, V. 2013. *Praktikum práva Evropské unie: ústavní základy a soudnictví*. 2. upr. a aktualiz. vyd. Praha: Leges.
- Rennuci, J. 2002. *Droit européen des droits de l'homme*. 3e éd. Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence.
- Svoboda, P. 2013. *Úvod do evropského práva*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck.
- Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R. & Dumbrovský, T. 2014. *Evropské právo*. 5. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck.
- Weatherill, S. 2010. *Cases and materials on EU law*. 9th ed. Oxford: New York.
- Tomášek, M., Týč, V., Pelikánová, I., Kunertová, T., Pítrová, L., Smolek, M., Malenovský, J., Křepelka, F. & Sehnálek, D. 2013. *Právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges.
- Týč, V. 2010. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Leges.

Články

- Břicháček, T., Josková, L. *Volný pohyb služeb a svoboda usazování v českém právu*. Právní rozhledy, 2012, č. 10, s. 352 an.

Česká advokacie před vstupem do ČR do EU – veřejné slyšení Výboru pro evropskou integraci a Ústavně-právního výboru Senátu Parlamentu ČR. Bulletin advokacie, 2003, č. 8, s. 9 an.

Pohl, T. *Vliv jurisdikce Evropského soudního dvora na právní normy vztahující se na výkon povolání advokáta. Bulletin advokacie, 2003, č. 3, s. 29 an.*

Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o advokacii. 2001. Publikovaný názor, ASPI, interní číslo: 24417.*

Řehulová, L. *Informace o podnikání advokáta v podmínkách právní úpravy České republiky. Právní rozhledy, 2009, č. 3, s. 82 an.*

Právní předpisy

Zákon č. 18/2004 Sb. o uznávání odborné kvalifikace, v platném znění

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, v platném znění

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb., kterou se stanoví kárný řád (advokátní kárný řád), v platném znění

Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění Úřední věstník C 326, 26. 10. 2012)

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění Úřední věstník C 326, 26. 10. 2012)

Smlouva o založení Evropského společenství (konsolidované znění Úřední věstník C 321E, 29. 12. 2006)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES, o službách na vnitřním trhu (Úřední věstník L 376/36, 27. 12. 2006)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES, o uznávání odborných kvalifikací (Úřední věstník L 255/22, 30. 9. 2005)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/5/ES, o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace (Úřední věstník L 77, 14. 3. 1998)

Směrnice Rady 77/249/EHS, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů (Úřední věstník L 78, 26. 3. 1977)

Judikatura SDEU

Spojené věci C-58/13 a C-59/13 Rozsudek ze dne 17. 1. 2014, A. A. Torresi (C-58/13) a P. Torresi (C-59/13) v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati di Macerata, ECLI:EU:C:2014:2088

C-400/08 Rozsudek ze dne 24. 3. 2011, Komise v. Španělsko, ECLI:EU:C:2011:172

Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinena ze dne 11. 3. 2010 ve věci C-393/08, Emanuel Sbarigio v. Azienda USL RM/A, Comune di Roma, Assiprofar – Associazione Sindacale Proprietari Farmacia, Ordine dei Farmacisti della Provincia di Roma, ECLI:EU:C:2010:134

C-388/01 Rozsudek ze dne 16. 1. 2003, Itálie v. Komise, ECLI:EU:C:2003:30

C-55/94 Rozsudek ze dne 30. 11. 1995, Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, ECLI:EU:C:1995:411

C-294/89 Rozsudek ze dne 10. 7. 1991, Francie v. Komise, ECLI:EU:C:1991:302

C-340/89 Rozsudek ze dne 7. 5. 1991, Irène Vlassopoulou v. Ministerium für Justiz, ECLI:EU:C:1991:193

C-154/89 Rozsudek ze dne 26. 2. 1991 Francie v. Komise, ECLI:EU:C:1991:76

C-427/85 Rozsudek ze dne 25. 2. 1988, Německo v. Komise, ECLI:EU:C:1988:98

C-66/85 Rozsudek ze dne 3. 7. 1986, Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg, ECLI:EU:C:1986:284

C-152/84 Rozsudek ze dne 26. 2. 1986, M. H. Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority, ECLI:EU:C:1986:84

C-107/83 Rozsudek ze dne 12. 7. 1984, Klopp v. Ordre des avocats au barreau de Paris, ECLI:EU:C:1984:270

C-62/79 Rozsudek ze dne 18. 3. 1980, Coditel v. Ciné Vog Films, ECLI:EU:C:1980:84

C-148/78 Rozsudek ze dne 5. 4. 1979, Publico Ministero v. Ratti, ECLI:EU:C:1979:110

C-71/76 Rozsudek ze dne 28. 4. 1977, Thieffry v. Conseil de l'ordre des avocats de la Cour de Paris, ECLI:EU:C:1977:65

C-41/74 Rozsudek ze dne 4. 12. 1974, Yvonne van Duyn v. Home Office, ECLI:EU:C:1974:133

C-33/74 Rozsudek ze dne 3. 12. 1974, Van Binsbergen v. Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid, ECLI:EU:C:1974:131

C-2/74 Rozsudek ze dne 21. 6. 1974, Reyners v. Belgie, ECLI:EU:C:1974:68

C-155/73 Rozsudek ze dne 30. 4. 1974, Sacchi v. Tribunale di Biella,

ECLI:EU:C:1974:40

C-13/63 Rozsudek ze dne 17. 7. 1963, Itálie v. Komise, ECLI:EU:C:1963:20

Internetové zdroje

beck-online.cz

cak.cz

ccbe.eu

cnb.avocat.fr

curia.europa.eu

ec.europa.eu

eur-lex.europa.eu

euroskop.cz

legifrance.gouv.fr

nalus.usoud.cz